

DRAMMEN
KOMMUNE

DELTA i Drammen

Rusforebygging gjennom oppsøkende
sosialt ungdomsarbeid

SENTER FOR RUSFOREBYGGING
UTETEAMET

Forord	5
Sammendrag	7
Kapittel 1 Bakgrunn og mål	8
1.1 Innledning	8
1.2 Beskrivelse av DELTA i Drammen	9
1.3 Et tredelt forebyggingsbegrep	14
Kapittel 2 Lokale forhold og flerkulturell forståelse	18
2.1 Drammens innvandringshistorie	18
2.2 Demografi	19
2.3 Kulturelle møter	22
2.4 Oppsøkende sosialt ungdomsarbeid i flerkulturelle kontekster ...	26
Kapittel 3 Gjennomførte tiltak	34
3.1 Innledning	34
3.2 DELTA Arena	34
3.3 DELTA Jente	37
3.4 DELTA Aktivt	39
3.5 DELTA Introduksjonssenteret	41
3.6 DELTA Familie	45
3.7 En videreutviklet database	46
Kapittel 4 Avviklet tiltak	48
4.1 Innledning	48
4.2 DELTA Ung	48
Kapittel 5 Modell for tidlig intervensjon	50
5.1 Innledning	50
5.2 Beskrivelse av forebyggende arbeidsmodell	51
5.3 Case som belyser modellen gjennom et ungdomsforløp	57
5.4 Avslutning	60
Litteraturliste	61

INNHOOLD

Forord

Drammen er med sitt mangfold en internasjonal by i norsk målestokk. Den byr på berikelser og utfordringer, og det er opp til oss selv hvordan vi som hjelpeapparat velger å forholde oss til dette. I denne sammenhengen har Senter for rusforebygging/Uteteamet tatt initiativet til å heve egen kompetanse innenfor forebygging med Drammens etniske minoriteter som utgangspunkt.

Et sentralt spørsmål og problemstilling for prosjektet har vært: Hvilke balanse ganger mellom forventet og opplevd liv er det minoritets ungdom møter i hverdagen sin, og hvordan kan vi som fagpersoner best mulig bidra til å løse utfordringene ungdommene står ovenfor?

Med bakgrunn i dette har det blitt utprøvd flere nye metoder og verktøy for oppsøkende sosialt ungdomsarbeid som bygger på empowerment, inkludering og aktiv deltakelse i et helsefremmende og rusforebyggende perspektiv.

Medarbeiderne i prosjektet har kombinert Helsedirektoratets satsning på tidlig intervensjon, kommunalt planverk og Uteteamets ønske om en faglig utvikling, med egne forståelses/referanserammer og har utarbeidet en forebyggende arbeidsmodell for oppsøkende ungdomsarbeidet i Drammen.

Basert på de erfaringer og mål som er beskrevet i denne rapporten håper jeg andre kan reflektere over hvordan egen virksomhet kan utvikle seg videre i et forebyggende perspektiv.

John Dutton

Virksomhetsleder
Senter for rusforebygging

”

Det er et ønske at kunnskap om hvordan det er å vokse opp i Drammen og byens flerkulturelle perspektiv skal bli elementærkunnskap, på linje med Uteteamets kompetanse på rus og seksualitet.

Sammendrag

Senter for rusforebygging (SFR) v/Uteteamet har tidligere satt fokus på det forebyggende arbeidet i ruspolitisk planverk. Gjennom DELTA i Drammen ønsket Uteteamet nå å sette et større fokus på hvordan både ungdom og foreldre til ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, opplever det å bo i et flerkulturelt samfunn som Drammen representerer.

Effekt målet for prosjektet har vært å utvikle en forebyggende arbeidsmodell for ungdom i sviktso-
nen/risikoutsatt ungdom. For å imøtekomme dette ble det satt fokus på resultatmålene nye oppsøkende arbeidsmetoder, samarbeid med lokale aktører, engasjere frivillige, videreutvikle egen database og heve Uteteamets kompetanse på flerkulturell forståelse. Et sentralt spørsmål og problemstilling for prosjektet har vært:

”Hvilke balanse ganger mellom forventet og opplevd liv er det minoritets ungdom møter i hverdagen sin og hvordan kan vi som fagpersoner best mulig bidra til å løse utfordringene ungdommene står ovenfor?”

Prosjektet ønsket gjennom sine tiltak å opprette nye arenaer for dialog med målgruppa. Ungdom og foresatte ble ansett som viktige kilder til informasjon og det er gjennom kontakt med disse at Uteteamet har gjort seg sine erfaringer. Videre har prosjektets medarbeidere hatt fokus på ulike temaer og begreper for å se problemstillingen fra

ulike vinkler. Dette har skapt muligheter for bred erfaringsutveksling.

De fleste tiltakene ble gjennomført i 2008 og 2009, og de siste ble avsluttet sommeren 2010. Som et resultat av denne utprøvingen har et tiltak blitt et ordinært tjenestetilbud i virksomheten (DELTA Arena), et annet har dannet grunnlag for en ny tilskuddsøknad (DELTA Introduksjons-senteret), et tredje er i en implementeringsfase (databasen), mens metoden Fritid med bistand (DELTA Aktivt) er under utprøving av Uteteamet.

Underveis i prosjektet ble det stilt en del spørsmål vedrørende Uteteamets utvikling fra å være en veletablert og velfungerende utekontakt, til å ha tydeligere struktur og god faglig forankring. Medarbeiderne i prosjektet har med dette som utgangspunkt kombinert statlige føringer med lokale forhold og har utarbeidet en modell som oppsummerer og visualiserer det oppsøkende ungdomsarbeidet i Drammen.

KAPITTEL 1

Bakgrunn og mål

1.1 Innledning

De tidligste tankene om å heve egen kompetanse på Drammens etniske minoritetsbefolkning stammer fra en evaluering av Uteteamet i 2002. Etter denne rapporten ble Uteteamet et fast forebyggende tilbud til Drammens befolkning med forankring i Senter for rusforebygging. I løpet av 2005 formet tankene seg rundt et minoritetsprosjekt og høsten 2006 startet arbeidet opp.

Prosjektet var tenkt å vare i tre år og ble lagt på "innsiden" av Uteteamet. Medarbeiderne i prosjektet ble dermed en del av det oppsøkende ungdomsarbeidet i Drammen. Med en slik plassering ble noen arbeidsoppgaver delt mellom Uteteamet og prosjekt, men etter hvert som arbeidet tiltok ble vårt mandat tydeligere. Dette ble spesielt synlig gjennom prosjektets arbeidsoppgaver og etter hvert arbeidsmåter.

Prosjektet DELTA i Drammen ble etablert på bakgrunn av lokale behov og statlige føringer. Gjennom nasjonale og lokale satsningsområder, har Drammen kommune og Senter for rusforebygging (SFR) v/Uteteamet, satt fokus på det forebyggende arbeidet i ruspolitisk planverk. Drammen kommune har en visjon om å være en inkluderende by hvor mangfold anses som samfunnskapital. Med sine 20,3 % innvandrere (SSB 01.01.09), er Drammens demografiske variasjon (se pk.2.2) blant de høyeste i Norge. I tillegg tilsier prognosene en jevn vekst i årene som kommer.

Drammen kommune er på bakgrunn av dette ingen gjennomsnittlig by i Norge. Med et slikt mangfold følger berikelser og utfordringer som det er viktig å nyttegjøre seg og søke å forstå. For å kunne bistå minoritetsbefolkningen på best mulig måte ønsker

Uteteamet gjennom DELTA i Drammen å bedre egen forståelse av deres opplevelser og forventninger til det flerkulturelle livet i Drammen.

Rapportforklaring

Rapporten er delt inn i fem kapitler. De to første gir en kort beskrivelse av DELTA i Drammen og klargjør det tredelte forebyggingsbegrepet. Videre blir det flerkulturelle perspektivet sett i lys av oppsøkende sosialt ungdomsarbeid og Drammen som by. Kapittel 3 og 4 består av korte tiltaksbeskrivelser og erfaringer under prosjektperioden, mens kapittel 5 presenterer modellen som ble utarbeidet i prosjektperioden.

1.2 Beskrivelse av DELTA i Drammen

Høsten 2006 gikk prosjektets medarbeidere gjennom en kartleggingsfase vedrørende statlige¹ og kommunale planverk. Deretter ble arbeidet forankret i Drammens Kommuneplan 2003-2014, Kommuneplan 2007-2018, Ruspolitisk plan for perioden 2005-2008, samt Helse- og sosialplan for Drammen Kommune 2008 – 2012. I tillegg ble forebyggende perspektiver² og Drammen kommunes demografi studert³.

1 Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006-2008 (Arbeids- og sosialdepartementet) og Sosial og helsedirektoratet rundskriv IS-1/2006 "Nasjonale mål, hovedprioriteringer og tilskudd for 2006.

2 Schancke, A. Vegard. 2005, Fosse, E. 2000, www.forebygging.no m.fl

3 IMDI-rapport 5H-2007 og Uteteamet

På bakgrunn av dette arbeidet og Uteteamets forebyggende hovedmålsetning⁴, ble det utarbeidet en prosjektplan for DELTA i Drammen. Her ble prosjektets målgruppe, effekt- og resultatmål, samt problemstilling klarlagt.

Målgruppe

Etnisk minoritetsungdom i alderen 13 – 25 år, og deres familier.

Effekt mål

Prosjektet DELTA i Drammen ønsker å utvikle en forebyggende arbeidsmodell for ungdom i sviktsonen/risikoutsatt ungdom.

Resultatmål

- Utvikle nye *opsøkende arbeidsmetoder* gjennom identifikasjon og oppfølging av ungdom i sviktsonen/risikoutsatt ungdom, samt utprøve nye tiltak.
- Utarbeide grunnleggende rutiner for et *samarbeid* mellom Senter for rusforebygging v/Uteteamet og lokale aktører i Drammen.
- Kartlegge behov for engasjerte andre og benytte ulike arenaer for arbeid med dem som *frivillige forebyggere*.
- Videreutvikle Uteteamets *database* til å omfatte informasjon av ulik art (statistikk, empiri, litteratur, rapporter og lignende).

4 Fra "Prosjektplan" utarbeidet av sosialavdelingen Drammen kommune 10.08.99.

- Bidra til å *heve Uteteamets kompetanse og medarbeideres forståelse* av det flerkulturelle perspektivet i møte med Drammens etniske minoritetsbefolkning.

På bakgrunn av de ønskede resultatmålene er det utviklet til sammen seks tiltak som bygger på betydningen av å operere på en *arena*, der aktørene skal bruke *tid* for å kunne komme i *posisjon* til hverandre. Noen av tiltakene har et individfokus, mens i andre blir det arbeidet i grupper. I tillegg til å gjøre oss tilgjengelige overfor målgruppa, ønsket vi å nyttegjøre oss deres "eksper-tise" til å få innspill til det overordnede effektmålet. Alle tiltakene bygger på empowerment, inkludering og aktiv deltakelse i et helsefremmende og rusforebyggende perspektiv.

Prosjektets perspektiver

Uteteamet som en forebyggende enhet har mange forskjellige perspektiver tatt opp i seg. Noen av disse har prosjektet videreført, mens andre er mer eller mindre nye og vil bli utprøvd underveis. Perspektivene empowerment, frivillighet og samarbeid er i prosjektet vektlagt og vil i korthet bli presentert nedenfor. Men først vil vi si noe om prosjektets problemstilling.

Problemstilling

Gjennom prosjektet DELTA i Drammen ønsket Uteteamet ved Senter for rusforebygging å sette

et større fokus på hvordan både ungdom og foreldre til ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, opplever det å bo i et flerkulturelt samfunn som Drammen representerer. Et sentralt spørsmål og problemstilling for prosjektet har vært:

"Hvilke balanse-ganger mellom forventet og opplevd liv er det minoritetsungdom møter i hverdagen sin, og hvordan kan vi som fagpersoner best mulig bidra til å løse utfordringene ungdommene står ovenfor?"

Prosjektet ønsket gjennom sine tiltak å opprette nye arenaer for dialog med ungdom. Ungdom ble ansett som viktige kilder til informasjon og det er gjennom kontakt med dem at Uteteamet har gjort seg sine erfaringer. Prosjektets metodiske tilnærming har vært basert på kvalitativ forskningsmetode med hovedvekt på observasjon og samtaler. Statistikk har blitt benyttet som hjelpemidler for å se kompleksiteten i problemstillingen. Videre har prosjektets medarbeidere hatt fokus på ulike temaer og begreper for å se problemstillingen fra ulike vinkler. Dette har skapt muligheter for bred erfaringsutveksling.

Allerede i den tidlige fasen av prosjektperioden opplevde medarbeiderne i prosjektet at de fleste ungdommene med minoritetsetnisk bakgrunn klarte seg bra med hensyn til norsk språk, tilpassing til skole og samfunn, psykisk helse, livskvalitet og lignende, men vi observerte også at noen levde et dobbeltliv der løgn, skyldfølelse, dårlig samvittighet og stress var hverdagslige faktorer. Et fravær av disse faktorene er viktig

for alle menneskers liv og sees på som fundamentale forutsetninger for en positiv utvikling. På bakgrunn av dette ble det planlagt å starte tiltak som kunne igangsette prosesser både på det Hansen (1998) kaller mellomliggende/relasjonelle variabler og på det individuelle plan. Gjennom tiltakene ønsket vi å fokusere på verdier, sosiale normer, personlige forpliktelser, mestrings- og resultatforventninger, identitet og selv-tillit.

Empowerment

Det å gi det enkelte individ et økt ansvar for utviklingen av egen identitet og frihet til å leve sitt eget liv på bakgrunn av egne behov, synes å finne støtte blant stadig flere politikere i velferdsstaten Norge (Midtsundstad A. 2006). Sentralt i dette perspektiv står begrepet empowerment. Empowerment blir sett på som en nedenfra og opp strategi, og er beskrevet i NOU (1998: 18):

“Empowerment er et mål, en metode som passer så vel for den profesjonelle som den ikke-profesjonelle og en pedagogisk, sosial og helsefremmende strategi. Empowerment handler om makt og maktesløshet sett fra at maktesløshet ikke bare er et individuelt problem, men i høy grad sosialt, økonomisk og kulturelt betinget. Empowerment er å styrke den makt den enkelte eller gruppen måtte være i besittelse av for å endre og påvirke uhen-siktsmessige forhold. Målet er at personene mer effektivt kan styre sine liv mot egne mål og behov. Det er en direkte forbindelse mellom empowerment og frigjøring” (NOU 1998: 18).

Det er gjort flere forsøk på å oversette empowerment til norsk, og de mest brukte oversettelsene er “myndiggjøring” og “styrking” av individet (Soldal 1997). DELTA i Drammen har siden oppstart ønsket å være en pådriver i prosesser hvor samarbeid og aktiv deltakelse er med på å øke målgruppens egenmestring og kontroll over egne liv ved å fremme sosial kompetanse. Målet var derfor å igangsette tiltak som imøtekom dette perspektivet.

Samarbeid

Samarbeid er et kjent begrep i vårt dagligliv og kan helt enkelt defineres som det å arbeide sammen. Innen sosialfag refererer Binde (2005) til Timms & Timms definisjon av samarbeid til “å dreie seg om å arbeide mot et felles mål som en er enige om og at det finnes en forståelse for at samarbeid vil gi en økt effektivitet og økonomisering av innsats og en erkjennelse for at samarbeid er til det beste for klienten” (Timms & Timms 1982:48 i Binde 2005). Samarbeid er også ansett som et nøkkelbegrep som fordrer både faglig, etisk, personlig og organisatorisk kompetanse.

Selv om Binde (2005) blant flere, anser arbeidsformen samarbeid til å bli et av de viktige arbeidsverktøy i tiden fremover, er dagens erfaringer noe delte (Lauvås & Lauvås 2004). Samarbeid i og mellom ulike faggrupper har vist seg å være både vanskelig og utfordrende å gjennomføre. For å kunne lykkes i et samarbeid mener Larsen (1994) og Lauvås & Lauvås (2004) i første omgang at det kreves enighet om rammer, betin-

gelser og struktur. Deretter spiller følgende faktorer en vesentlig rolle:

- den faglige forankringen med praktisk erfaringer vs. teoretisk forståelse
- de faglige nivåforskjeller
- ulike former for makt, som for eksempel posisjonsmakt vs. faglig kunnskap
- samt mangel på en felles problemforståelse

Westhagen et al. (2002) og Glavin & Erdal (2007) deler synet på de utfordringene Larsen her påpeker og argumenterer for gjensidig respekt og forståelse for hverandres roller. På bakgrunn av dette forventes en konstruktiv dialog der de involverte har et erkjent gjensidig ansvar i forhold til spesifikke arbeidsoppgaver.

I diskursen mellom faggrupper vedrørende begrepet samarbeid, er det vanlig å skille mellom flerfaglig, tverrfaglig og fellesfaglig samarbeid. Her vil graden av samarbeid gå fra total atskillelse (flerfaglig) til en sammensmelting (fellesfaglig), med tverrfaglig samarbeid i midten. Flerfaglig samarbeid består av flere faggrupper som arbeider med samme oppgave, men på hvert sitt område. Den innehar en hierarkisk struktur der ekspertise og tjenester kan rekvireres. Tverrfaglighet forutsetter at flere faggrupper med ulike ståsted går sammen for å løse en oppgave gjennom integrasjon av andre faggruppers grunnlag og viten. Samarbeidet vil være dynamisk og foranderlig, samt kreve høy grad av faglighet da ny viten og nye holdninger skal utvikles. Til slutt vil et fellesfaglig samarbeid innebære et felles ansvar,

felles ståsted (viten, ideologi, teori og metode) og et felles mål, der et helhetssyn/forståelse vil dominere. Larsen (1994) påpeker at disse formene for samarbeid representerer ulike muligheter og begrensninger avhengig av hva som er målet.

I Uteteamets prosjektplan fra 1999 og i den påfølgende evalueringen (Lunestad 2002) blir samarbeidet med lokale aktører i Drammen kommune sett på som vesentlig for det forebyggende arbeidet opp mot målgruppa. Utne Berg (2006) konstaterer at det å dele tydelig og god informasjon ikke bare er viktig, men også en forutsetning for at et godt samarbeid på tvers av etatsgrensene kan gjøre seg gjeldende. Uteteamet har i dag flere uformelle og formelle samarbeidspartnere⁵.

Frivillighet

I Norge, er det er over 115 000 frivillige organisasjoner (inkludert lokale lag i regionene og landsdekkende organisasjoner), hvorav Kultur- og fritidsfeltet er størst med 49 000 organisasjoner (St.meld.nr 39, 2006-2007). De frivillige rommer et mangfold av oppgaver, verdier og strukturer, og er basert på frivillighet når det gjelder innsats og tid. De frivillige organisasjoner representerer en betydelig faktor i samfunnet, og bidrar til økt livskvalitet både for brukerne og innbyggerne. Wollebæk m.fl. (2000) peker på tre grunnleggende egenskaper ved de frivillige organisasjonene:

5 **Uformelle:** Ungdomshelsetjenesten, skoler, frivillige organisasjoner, kommunale virksomheter etc. **Formelle:** Tverrfaglig gruppe (Forebyggende politi, Ungdomsetterforsker, Tidlig forebygger barnevernet, Oppvekstteam, Uteteamet.)

”

Hvilke balanse ganger mellom forventet og opplevd liv er det minoritetsungdom møter i hverdagen sin og hvordan kan vi som fagpersoner best mulig bidra til å løse utfordringene ungdommene står ovenfor?

“Frivillige organisasjoner kan bidra til sosial integrasjon. Frivillige organisasjoner kan sees som demokratiske institusjoner. Frivillige organisasjoner er økonomiske aktører både som mottakere av støtte fra offentlige og private bidragsytere og fordi de utfører en rekke velferdsoppgaver” (Wollebæk m.fl.2000).

I stortingsmelding nr 39, 2006–2007, stadfestes det at regjeringen satser på en helhetlig frivillighetspolitikk, hvor det overordnende målet er å aktivt støtte opp under utviklingen av et levende, sivilt samfunn. I kommunalplan for Drammen 2007-2018, vektlegges det å *“stimulere det frivillige organisasjonslivet som arenaer for trivsel, engasjement og livskvalitet, samt videreutvikle den frivillighetscentrale virksomhet”* (Kommunalplan for Drammen 2007-2018: 71).

Selv om det er høy deltakelse i frivillig arbeid i Norge, er deltakelse blant minoritetsbefolkningen mye lavere enn i den øvrige befolkningen. Fribergs (2005) med flere påpeker at ungdommer med innvandrerbakgrunn er underrepresentert i frivillige organisasjoner pga. manglende motivasjon, dårlig økonomi, manglende vennenettverk, og manglende kunnskap om frivillige organisasjoner.

Frivillige sektorer er viktige arenaer for møter mellom mennesker. Deltakelse i frivillige organisasjoner gir verdifulle kunnskaper, opplevelser, nettverk, venner, tilhørighet og mening. Frivillighet Norge hevder at mange grupper har liten tradisjon for deltagelse i sivilsamfunnet, og dette er det gjerne barn og unge med minoritetsbak-

grunn som merker tydeligst. Frivillighet Norge er derfor opptatt av at frivilligheten skal være et inkluderende fellesskap, og vil styrke arbeidet med tverrorganisatorisk dialog inn mot personer med flerkulturell bakgrunn. Et tett samarbeid med offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner er nødvendig. Frivilligarbeidet må skje på de frivillige organisasjonenes egne premisser og ikke som et dekke for offentlig integreringsstrategi.

I prosjektperioden var det ønskelig å etablere kontakt med frivillige enkeltpersoner, lag og foreninger. Både som et ledd i en oversiktskartlegging og for å nyttegjøre oss deres kompetanse inne organisasjonsliv og fritidsmiljø. Dette resulterte i tre forskjellige tiltak som vil bli beskrevet senere som DELTA Aktivt, DELTA Familie og DELTA Ung.

1.3 Et tredelt forebyggingsbegrep

Forebygging og tidlig intervensjon

Begrepet forebygging har vært et nøkkelbegrep for prosjektet, og var på mange måter toneangivende for vårt ståsted. Vi ønsket også en løsningsfokusert retning. Forebygging er en mangetydig og positivt ladet betegnelse, og vi kan generelt

si at vi med forebygging ønsket å eliminere eller begrense en uønsket utvikling (Mikkelsen 1999). Begrepet inneholder flere perspektiver og tradisjoner i henhold til tenkning og tiltak. Schancke (2005), Fosse (2000) blant flere, deler forebyggende arbeid inn i to hovedperspektiver der de skiller mellom sykdomsforebyggende og helsefremmende arbeid. Den første har en tilnærmet positivistisk (naturvitenskapelig) forankring, mens den siste stammer fra hermeneutisk (samfunnsvitenskapelig/historisk) tradisjon innen vitenskapsteorien. Den positivistiske tilnærmingen prøver å forstå menneskelig atferd og sosiale systemer etter mønster fra naturvitenskapen (Schancke: 2005:14). Den hermeneutiske tradisjonen forsøker å fortolke handlinger og fenomener ved å knytte dem til en intensjon eller en hensikt.

Uteteamets oppsøkende arbeidsmetode kommer under en hermeneutisk tilnæringsmåte. Det var derfor naturlig og hensiktsmessig for prosjektet å ha et helsefremmende perspektiv med utgangspunkt i Ottawa-charteret (WHO, 1986) og St.-melding 37 (1992-93). Helsefremmende arbeid blir i Ottawa-Charteret definert som *”den prosess som gjør folk i stand til å bedre og bevare sin helse”* (Schancke: 13, 2005), og St. melding 37 fremhever *livskvalitet, overskudd og trivse*, som viktige indikatorer.

Forebyggingsbegrepet deles inn i *universell, selektiv og indikativ*:

1. *Universell* forebygging henviser til strategier som henvender seg til hele befolkningen.

Formålet er å gå bredt ut for å fremme trivsel, inkludering og mestring (Erdal 2006:77). Eksempler på dette er informasjons- og holdningskampanjer, tiltaksprogrammer på skoler og lokalsamfunnsprosjekter (IS- 1455 Rapport).

2. *Selektiv* forebygging er bortimot synonymt med *”tidlig intervensjon”* eller *”sekundær forebygging”* (Erdal 2006:78) og retter seg mot spesielle grupper som er mer utsatt enn andre for å utvikle eksempelvis rusproblemer. Innenfor selektiv forebygging søker en å styrke beskyttelsesfaktorene, for eksempel å styrke selvbildet og personens evne til å takle problemer. Man bygger på forutsetningen om at man kan identifisere utsatte grupper og iverksette tiltak som reduserer risikoen for utvikling av problematferd. Det er ønskelig å begrense varigheten og omfanget av problemer som allerede har oppstått (IS – 1455 Rapport). Eksempler på selektiv forebygging er utekontaktvirksomhet blant risikoutsatt ungdom, samtalegrupper for rusmisbrukere og hjelpetiltak som støttekontakt.

3. *Indikativ* forebygging viser til strategier som rettes mot enkeltindivider hvor atferdsproblemer allerede er identifisert. Selv om universelle tiltak er rettet mot befolkningen generelt, kan slike tiltak også bidra til å regulere rusbruk hos personer som allerede har risikoatferd. I følge flere norske fagmiljøer ser dette imidlertid ikke ut til å være tilstrekkelig for denne målgruppen, eksem-

pler på dette kan være institusjonsopphold for ungdom og rehabilitering av rusmisbrukere (IS -1455 Rapport).

Sosial- og helsedirektoratets rapport (IS-1455) "Tidlig intervensjon på rusområdet" fremhever viktigheten av å identifisere og starte håndteringen av et helseproblem på et så tidlig tidspunkt som mulig. I et slikt perspektiv er det ikke tilstrekkelig å kun fokusere på rus symptomer, men se på forskjellige faktorer sammen med, eller som følge av andre problemer. Universell forebygging alene vil ikke være gunstig for alle ungdomsgrupper. Det bør suppleres med selektive og indikative tiltak som henvender seg til de som har større risiko for å utvikle en problematisk rusatferd (IS-1455 Rapport). I dette henseende har prosjektet vektlagt bruken av både risiko- og beskyttelsesfaktorer i en tidlig identifikasjonsfase.

Noen sentrale elementer om risiko – og beskyttelsesfaktorer

En risikofaktor kan defineres som "en hvilken som helst faktor hos individet eller i oppvekstmiljøet som kan assosieres med økt sannsynlighet for negativ psykososial utvikling i fremtiden". En beskyttelsesfaktor er "en hvilken som helst faktor hos individet eller i oppvekstmiljøet som kan assosieres med redusert sannsynlighet for fremtidig negativ sosial utvikling" (Nordahl m. fl: 2005).

Alle mennesker er utsatt for både risiko- og beskyttelsesfaktorer. Hver enkelts samlet livssituasjon har betydning for faren for å utvikle et

rusproblem. Risikoer i livet påvirker oss ulikt. Men jo flere belastninger barn og unge utsettes for, desto sterkere blir risikofaktorene i livet deres, og sannsynligheten for et komplisert liv øker (Rapport IS-1455). Noen barn og unge klarer derimot å mestre hverdagen på tross av mange risikofaktorer. Resiliensforskning handler om de som mot alle odds klarer seg godt i livet (Ibid.).

Bakgrunnen til rusavhengige vil ofte inneholde noen av de samme risikofaktorene. Men reaksjonen på, eller konsekvensen av disse vil variere hos den enkelte. Gutter er mer risikoutsatte de første ti leveårene, mens jenter er mest sårbare i tenårene (Rapport IS-1455). Beskyttelses- og risikofaktorer finnes på flere nivåer. På samfunnsnivå vil faktorer som høy/lav sosioøkonomisk status, rikdom/fattigdom, arbeidslivet/arbeidsløshet ha en innvirkning. På gruppenivå er faktorer som familieforhold, oppdragerstil, hjemmemiljø og sosial innflytelse gjennom jevnaldrende noe som vil spille inn. På individnivå er personlighet og egenskaper viktige faktorer. Personlig robusthet vil være en medvirkende faktor for senere utvikling. Felles for disse nivåene er at de både kan fungere som en risiko og en beskyttelse for ungdommen. For noen er hjemmet en arena for utvikling, kjærlighet og grenser. Men for andre vil den samme arenaen være et utrygt sted som slår ut i en risikofaktor.

I prosjektet har fokuset ligget på arbeidet med minoritetsetniske ungdommer. Rapporten "Innvandrerungdoms bruk av rusmidler" (Bergengen

og Larsen 2008) viser at ikke-vestlig ungdom med muslimsk bakgrunn er omgitt av mange beskyttelsesfaktorer gjennom religion, familiestruktur og foreldrekontroll. Funnene fra den overnevnte rapporten kan sies å stemme til en viss grad med Uteteamets erfaringer, men det er flere aspekter som er verdt å nevne. Kjønnforskjeller er et aspekt. Jenter er ofte underlagt en større foreldrekontroll enn guttene. Uteteamet benytter seg av oppsøkende arbeid som metode for å nå ungdom, og minoritets-etniske jenter befinner seg sjelden på de arenaene som blir mest besøkt. Uteteamet oppnår dermed sjeldent relasjon til disse jentene som kan ha mer "usynlige" utfordringer som hjelpeapparatet i liten grad fanger opp. Et annet aspekt er at minoritetsetnisk ungdom drikker mindre alkohol enn norsk-etnisk ungdom, men debuterer ofte med andre rusmidler enn alkohol (Schultz 2007). Rusbruk blant minoritetsetnisk ungdom oppdages ofte på et senere stadium. Dette kan ha sammenheng med at minoritetsetniske er skeptisk til, og er sjeldnere i kontakt med hjelpeapparatet.

KAPITTEL 2

Lokale forhold og flerkulturell forståelse

2.1 Drammens innvandringshistorie

På 1960 og 1970 tallet opplevde Norge en vekst i industrien som førte til at det var et stort behov for arbeidskraft. For å dekke mangelen på arbeidskraft ble innvandrere ønsket velkommen til landet. Utover 1980-årene førte etterhvert globalisering og teknologisk utvikling til at behovet for industriarbeidskraft sank. Mange land innførte innvandringsstopp, og Norge gjorde dette allerede i 1975. De tidlige arbeidsinnvandlerne planla i stor grad midlertidig opphold i Norge, men mange ble værende og fikk etterhvert også kone og barn til landet gjennom familiegjengenforeningsordningen (Salimi 1996).

Industriveksten og behovet for arbeidskraft førte til at det ble et stort behov for boliger i Drammen. Byen opplevde vekst og trengte mange nye boliger fort. Drammen kommune vedtok å bygge

ut en ny bydel på Fjell. Drammen og Omegn Boligbyggerlag (DOBBL) fikk oppdraget og anla et boligområde bestående av blokkbebyggelse (Sellæg 1996).

Planleggingen av Fjellutbyggingen kan sies å ha vært noe dårlig. Først flere år etter at de første blokkene sto ferdig, ble eksempelvis byggingen av Fjell Barneskole påbegynt. Alle beboerne på Fjell var innflyttere i det nyutbygde området. De hadde ikke noe felles nettverk fra gammelt av, og de manglet sosiale arenaer hvor de kunne møtes og bygge opp en felles tilhørighet til området. På slutten av 1970-tallet fikk flere av de unge familiene på Fjell bedre økonomi og flyttet til det nyutbygde Konnerud som var mer attraktivt. Dette medførte en flyttestrøm fra Fjell. Det ble mange ledige leiligheter, noe som førte

til lave markedspriser. I begynnelsen av 1980-årene kunne man få en leilighet på Fjell på dagen og innskuddene var lave. Prisnedgangen fikk sosiale konsekvenser (Carlsson 1991). Fjell ble etterhvert sett på som et "dårlig" boligområde. Prisene på leilighetene holdt seg på et lavt nivå. Selv om ikke alle på Fjell var sosialklienter, ble det en opphopning av de med minst ressurser fordi det var på Fjell de hadde råd til å bo (Carlsson 1991).

På slutten av 1970-tallet var det nesten ingen innvandrere på Fjell, men på begynnelsen av 1990-tallet var andelen av befolkningen med ikke-vestlig bakgrunn steget til 40–45 %. Fjell ble en stigmatisert bydel. Utviklingen har fortsatt og i 2008 hadde Fjell Barneskole 81,3 % språklige minoriteter på skolen (Plan- og økonomiseksjonen v/Drammen kommune), fordelt på 35 forskjellige morsmål (Fjell barneskole 1). Etterhvert har bomiljøet på Fjell utviklet seg positivt samtidig med at andelen innvandrere har økt (Røed 2004). Innvandrergruppene som flyttet til Fjell var ikke nødvendigvis ressursvake mennesker slik som mange av de etnisk norske beboerne. Men selv om ikke innflytterne var økonomisk ressursvake, ble det utfordringer knyttet til språk og kultur. I den senere tiden har det blitt satt i gang flere tiltak som bidrar til integrering i boligområdet. Dette har ført til at problemene på Fjell har sunket og prisene på leilighetene har økt.

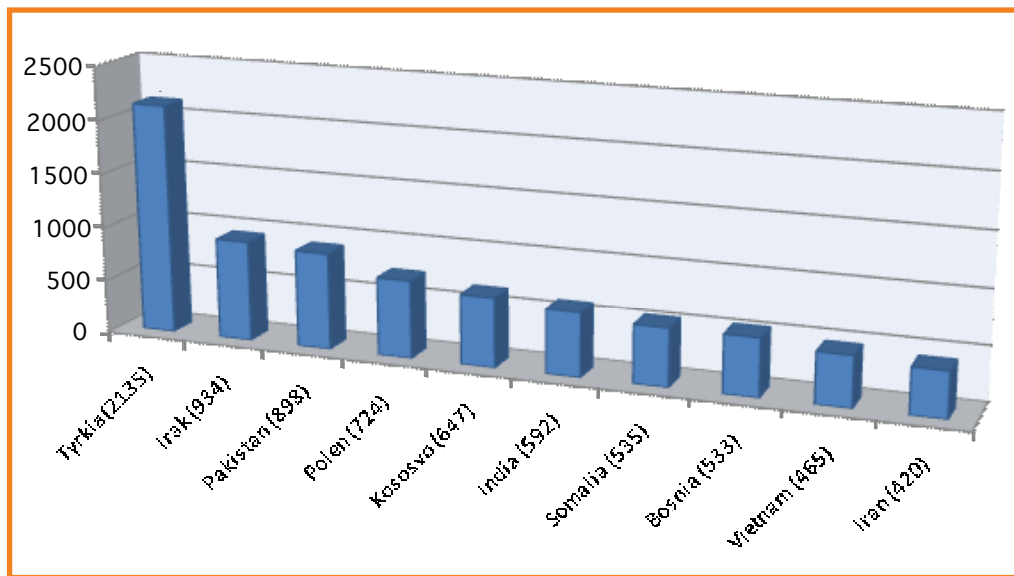
Det er flere grunner til at innvandrere flytter til Fjell. De lave prisene bidrar til at beboerne kan sende penger hjem til familien som har blitt igjen

i hjemlandet. I tillegg er Fjell et område hvor innvandrere kan treffe og omgås med andre som deler deres kultur og forståelse (Røed 2004). På Fjell, på lik linje med andre steder i Norge, består innvandrerbefolkningen av ulike etniske grupper, som søker sammen fordi de alle har til felles å være en kontrast til det øvrige samfunnet. Årsaken til at minoritetsgrupper søker sammen i et område for å oppnå fellesskap kan ligge i hvordan de blir mottatt av den øvrige befolkningen (Salimi 1996). En samling av etnisk ulike minoriteter må ikke sammenliknes med det vi omtaler som ghetto, da ghetto er betegnelsen på en samling av en etnisk lik gruppe.

Det er stor forskjell på hvor godt innvandrere er integrert i det nye samfunnet de bor i. Dette avhenger av mange faktorer, for eksempel hvor lenge de har bodd i landet, hvor god kontakt de får med mennesker fra dette landet, deres evne til å sette seg inn i en ny kultur, lære seg språk, følge den nye kulturens normer o.l. For å bli godt integrert er det viktig at de ulike gruppene oppretter nettverk på tvers av skillene, dette er ikke alltid lett å få til (Røed 2004).

2.2 Demografi

Data fra Statistisk sentralbyrå pr. 01.01.09 viser at 20,3 % av innbyggerne i Drammen har en annen etnisk bakgrunn enn norsk. Innvandrerbefolkningen i Drammen består hovedsaklig av

(SSB 01.01.09)

førstegenerasjons innvandrere (70%)⁶. Figuren ovenfor viser de ti største gruppene i Drammen etter etnisk bakgrunn, med absolutte tall i parentes.

Videre viser det seg at innvandrerbefolkningen i Drammen er ganske ung; over halvparten av alle innvandrere er under 30 år. Drammen toppe statistikken i Norge når det gjelder antall barn med innvandrerbakgrunn som går i barnehage. I 2005 gikk 53 % av alle innvandrerbarn (0-5 år) i Drammen i barnehage. Andelen for befolkningen ellers i 2005 var 63 % (SSB 01.01.09).

⁶ SSB går nå bort fra betegnelsen innvandrerbefolkning og erstatter dette med innvandrere og norskfødte med utenlandske foreldre. Innvandrere henviser altså til de som selv innvandret (førstegenerasjons innvandrere). Vi bruker likevel betegnelsen innvandrerbefolkning.

I dag, som på slutten av 80-tallet, er de fleste innvandrerne i Drammen bosatt på Fjell, men det er tydelig at innvandrere også bosetter seg andre steder i byen. Den 30.10.2008 forelå det en oversikt (Plan- og økonomiseksjonen v/Drammen kommune) over antall elever med innvandrerbakgrunn i de forskjellige skolene i Drammen. For Uteteamet, ved Senter for rusforebygging, er det spesielt interessant å se hvor ungdom med innvandrerbakgrunn befinner seg. Rapporten viser at Galterud er den ungdomsskolen i byen som har flest innvandrere, med en andel på 52,6 %. Flesteparten av elevene ved denne skolen kommer fra Fjell barneskole hvor andelen innvandrere er 81,3 %. Det vil være rimelig å anta at en av årsakene til at andelen synker med 28,7 prosent poeng er at Galterud skole også får elever fra

Skoger barneskole hvor andelen innvandrere er på 27,4 %. Etter Galterud ungdomsskole kommer Strømsø ungdomsskole med en andel på 29,2 % elever med innvandrerbakgrunn. Deretter følger Kjøsterud ungdomsskole med 25,4 % og Børresen ungdomsskole med 23,7 %. Ungdomsskolen som har færrest elever med innvandrerbakgrunn pr. 30.10.2008 er Svensedammen skole med en andel på 1,4 %. Denne skolen er plassert på Konnerud. Konnerud er bydelen mange av de tidligste beboerne på Fjell flyttet til på 70- og 80-tallet etter at de hadde fått bedre økonomi. Konnerud var da et nybyggerfelt som ble ansett som mer attraktivt og det tiltrakk seg ressurssterke mennesker. Konnerud var i økonomisk vekst da etterspørselen etter bolig var stor, og prisene økte proporsjonalt med dette. Fjell, på den annen side, opplevde at stadig flere leiligheter ble ledige og prisene på boligene sank.

30 år senere, ser vi betydningen av dette bl.a. ved at skolene i stor grad skiller seg fra hverandre med tanke på antall elever med innvandrer bakgrunn og den generelle sosioøkonomiske tilstanden i bydelene. Om bydelen Konnerud sier sosialantropolog, Thomas Hylland Eriksen til Drammens Tidende 16. mars 2008: "Konnerud har like gode levekår som superkommunen Bærum. – En typisk hvit ghetto...." Drammens Tidende legger til at Drammen totalt sett har dårligst levekår blant de ti største kommunene i landet. Mens Fjell/Danvik trekker ned, bidrar Konnerud i stikk motsatt retning" (<http://dt.no/artikkel/20080316/NYHET/549953204> lesedato 28.09.09).

Når det gjelder skole og utdanning viser det seg at andelen andregenerasjonsinnvandrere (norsk-fødte med utenlandske foreldre) som tar videregående skole i Drammen er nesten like stor som for byens befolkning som helhet (SSB 01.01.09).

Syssettingen blant ikke-vestlige førstegenerasjons innvandrere i Drammen er lavere enn blant den øvrige befolkningen; 50 %: 67 %. Arbeidsdeltakelsen er spesielt lav blant kvinner med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Dette gjenspeiles i at innvandrerbefolkningen i Drammen har dårligere levekår enn befolkningen ellers (2/3 av medianinntekt). 7,5 % av alle ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere bosatt i Drammen mottok sosialhjelp i mer enn seks måneder i følge IMDi 2007. Videre viser SSB (01.01.09) at 39 % av alle sosialhjelpmottakere i alderen 18–24 år har innvandrerbakgrunn.

Den enkeltes inntekt er ofte et resultat av tilknytning til arbeidsmarkedet, og fattigdom er i Norge nært forbundet med manglende yrkesdeltaking, for innvandrere som for andre. Inntekt er viktig som grunnlag for å kunne velge seg det liv en ønsker. Men i forhold til integrering og aksept i samfunnet er det heller ikke uten betydning hvor denne inntekten kommer fra (IMDi-rapport 5H-2007). Det å ha et arbeid å gå til er med på å bekrefte identiteten din som samfunnsborger. Gjennom å tilhøre en arbeidsplass blir individet tilknyttet en sosial institusjon og den normen som ligger i disse institusjonene (Goode 2005). Når innvandrere oppnår denne tilknytningen vil det være et stort bidrag til at de blir kjent med normene i det norske samfunnet.

Sosioøkonomisk bakgrunn og botid i Norge påvirker i betydelig grad inkluderingen i det norske samfunn og det viser seg at andre generasjonsinnvandrere likner mer på majoritetsbefolkningen ellers enn på førstegenerasjonsinnvandrere (SSB 01.01.09). En av årsakene til dette kan være at andre generasjonsinnvandrere i større grad er aktive i samfunnet gjennom skole, arbeid og fritidsaktiviteter.

Innbyggere med forskjellige kulturelle bakgrunner kan by på utfordringer, og for at et flerkulturelt samfunn skal fungere godt vil det være en forutsetning at samfunnsborgerne kjenner til de forskjellige kulturene og hvilke forventninger som ligger i disse. Videre vil det være viktig at innvandrere kjenner til hva det innebærer å være samfunnsborger i det norske samfunnet og landets regler og normer. For å få til dette må innbyggere inkluderes på sosiale arenaer, eksempelvis i arbeid, skole og fritidsaktiviteter. På bakgrunn av dette har bystyret i Drammen valgt mangfold og inkludering som et av sine satsningsområder. I *Kommuneplan for Drammen 2007–2018* vedtok bystyret at det er et viktig mål at bysamfunnet trekker vekslers på ressursene i hele befolkningen. For å inkludere minoritetsbefolkningen har det vært fokus på styrket språkoppfølging, helsestasjoner, barnehager, skoler og introduksjonssenter (Drammen kommune, årsmelding 2007:12). Drammen kommune og Drammen politistasjon har også satt i gang et pilotprosjekt rundt æresrelatert vold. Prosjektets mandat er å innhente aktuell og utvikle ny kompetanse, utarbeide kjeder av tiltak og til slutt utvikle og imple-

mentere rutiner for samarbeid mellom relevante etater og virksomheter. Prosjektet finansieres av Justisdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Sosial- og helsedirektoratet og Barne- og likestillingsdepartementet (Drammen kommune, årsmelding 2007:12)

2.3 Kulturelle møter

Når mennesker har forskjellig kulturell bakgrunn innebærer dette at de ofte har forskjellige oppfatninger, ferdigheter og væremåter som de har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn (Alsвик 2004:6). Kultur er delte mønstre av mening som skapes, formidles, gjenskapes og forandres gjennom verbal og nonverbal kommunikasjon (Alsвик 2004:20). Kultur møter er prosesser som oppstår når personer eller grupper som har tilegnet seg ulike oppfatninger, ferdigheter og væremåter, må leve sammen innenfor et lokalt samfunn. Forholdet mellom kultur og samfunn kan således være slik at kultur viser til det lærte, kognitive og symbolske aspektet ved tilværelsen, mens samfunn viser til den sosiale organiseringen av tilværelsen (Alsвик 2004:6).

Etter hvert som mennesket utvikler seg i en kultur og et samfunn, forsterkes også menneskets habitus. Habitus representerer menneskets måte å føle, være og tenke på slik denne formes av samfunnets aktuelle strukturer og dets felles historie (Alsвик 2004:6). Habitus betegner et system av

tilbøyeligheter, ubevisste tanke-, fornemmelses-, forståelses- og handlingsmønstre som danner seg i individet under innflytelse av ytre, objektive strukturer (Alsvik 2004:22). Konflikter i et flerkulturelt samfunn kan således betegnes som en konflikt mellom ulike måter å føle, være og tenke på – altså en motsetning mellom ulike sosiale habitus. Rett og slett en motsetning mellom de etablertes selvsikre og trygge habitus på den ene siden, og outsiders og innflytternes usikre og famlende forsøk på å forholde seg til denne habitus på den annen side (Alsvik 2004:8).

Når vi snakker om et flerkulturelt samfunn og kulturkollisjoner har vi som regel å gjøre med et samfunn hvor det kan deles mellom de "etablerte" og "nykommere", eller nordmenn og innvandrere, hvor nordmenn har vokst opp i landet og har sterke røtter der. De har ofte et sterkt nettverk og er en etnisk majoritet. Når nordmenn ser seg selv i sammenheng med innvandrere kan de føle seg ressurssterke, sosialt sterke, som en integrert gruppe og de kan ha følelsen av å være overlegne. Innvandererne kan ofte oppleve at de blir

stigmatisert og ekskludert fra det norske samfunnet. Sammenliknet med etniske nordmenn kan de føle seg ressursvake, som om de sosialt sett er en svakt integrert gruppe. De har en tendens til å føle at de er underlegne etniske nordmenn (Alsvik 2004:37). Dette opplevde også Heike Hanhörster (2001) som studerte et område i Tyskland hvor, på lik linje med Drammen, en stor andel av befolkningen har Tyrkia som opprinnelsesland. Hun delte befolkningen inn i tre grupper. Gruppe 1; "the German old timers" – altså tyske beboere. Gruppe 2; "The Turks in the Turkish world" – altså tyrkere som ønsker å fortsette å leve som tyrkere i det tyske samfunnet. Gruppe 3; "The upwardly mobile turkish middle class" – tyrkere som tar del i det tyske samfunnet, går på skole, jobber og har utviklet et nettverk med deltakere i gruppe 1. Disse tre gruppene kan oppleve kulturkollisjoner som utvikler seg til at det kan være problematisk å leve side om side.

For å relatere dette til Drammen kan vi si at gruppe 1 betegner norske beboere. Disse har

Samfunn:

Organisering av tilværelsen.

Kultur:

Lærte, kognitive og symbolske aspekter ved tilværelsen (vaner, ideer, forestillinger, tro, holdninger og verdier).

Habitus:

Formes av samfunn og kulturell oppdragelse. Er et system av tilbøyeligheter og ubevisste tanker, fornemmelser, forståelse og handlinger.

gjør vokst opp i området og har sterke røtter der. De har et godt nettverk og er en etnisk majoritet. Denne gruppen ser at stedet de har vært knyttet til i mange år forandrer seg og blir fremmed for dem ved at det kommer innflyttere med annen etnisk bakgrunn enn den de selv er vant med. Dette kan medføre negativitet til den nye befolkningen som blir et symbol på endringen i nabolaget og i deres eget liv. De tyrkiske gruppene bruker utearealene mer og dette gjør at gruppe 1 føler seg fremmede og ekskludert fra områder som de oppfatter som sine. Medlemmene i denne gruppen søker sammen for å forsøke å opprettholde deres posisjon i området. Gruppe 2 og 3 kan føle at de blir stigmatisert og ekskludert fra det norske samfunnet. Dette kan medføre at de knytter seg sterkere til sin egen gruppe for å definere sin identitet og skape trygghet. Mange ser problemet med at de ikke har kontakt med det norske samfunnet og ønsker å skape en slik kontakt, men de norske beboerne krever for mye assimilering⁷. Videre oppdaget Hanhörster (2001) at gruppe 2 kan hindre gruppe 3 i å bli en del av det tyske samfunnet da gruppe 2 gjør at gruppe 3 blir forbundet med gruppe 2, altså tyrkerne som ønsker å leve som tyrkere i Tyskland. Menneskene i gruppe 3, altså de mobile tyrkerne som ønsker å integreres i det tyske samfunnet, opplever lite diskriminering daglig da de er godt integrert og delvis assimilert inn i det tyske samfunnet.

⁷ Assimilering kjennetegnes ved at en gruppe må tilpasse seg en annen uten gjensidig tilpassing. Det kan være en minoritet som må ta over majoritetsbefolkningens kultur uten å få holde på særegenheter ved sin egen (Salimi 1996)

En tendens vi opplever i områder som Fjell i Drammen er at gruppe 3, de integrerte tyrkerne, velger å flytte fra området for å unngå å bli oppfattet som en del av det tyrkiske nettverket. Dette gjør at området får enda større andel av innvandrere som er mindre integrert da det er disse som flytter til området. Dette kan medføre en økende sosioøkonomisk segregering (Hanhörster 2001). Men det hender også at andre i gruppe 3 velger å bli boende og bidrar positivt for eksempel ved å pusse opp boligene sine osv.

Tilhørighet og sosialt nettverk

Minoritetsgrupper kan oppleve å føle seg ekskludert fra samfunnet for øvrig ved at de ikke har tilgang til en eller flere ressurser, aktiviteter, informasjon e.l. (Madanipour 1998). Sosial ekskludering kan være på både økonomiske-, kulturelle-, sosiale- og politiske arenaer. For å minke opplevelsen av ekskludering søker ofte minoritetsgrupper sammen i et område for å oppnå fellesskap (Salimi 1996). Dette, sammen med Thomas Schellings "tipping point theory" kan være med på å forklare hvorfor bydeler som Fjell opplever en endring av majoritet. Tidligere var etniske nordmenn majoriteten på Fjell, nå er innvandrere til sammen blitt en majoritet i området. Schelling (1971) ser det samme fenomenet på ungdomssteder som kafeer o.l. Klientellet kan plutselig skifte og Schelling forklarer dette med fremmedfrykt. Når etniske nordmenn opplever at

boligområdet deres får en stadig høyere andel av innvandrere blir de engstelige for utviklingen og flytter til et sted hvor det er færre innvandrere. Når en familie flytter ut, flytter gjerne en innvandrerfamilie inn da det bor flere som deler deres kultur i området. Denne tendensen vil eskalere og etter en tid har området byttet majoritet. Mennesker søker sammen med mennesker som deler deres felles kultur og forståelse. På samme måte som "nordmenn blir mer norske i utlandet" ved å hilse på andre nordmenn og å være mer bevisste sin kultur, opplever også innvandrere dette seg i mellom i Norge. Mennesker som flytter fra sitt opprinnelsesland og sin kultur får økt interesse for å holde på kulturen og religionen fordi dette er en arv fra hjemlandet (Jacobsen 2001). Denne arven er lettere å opprettholde i fellesskap med andre.

For å unngå fremmedfrykt som medfører at en befolkningsgruppe flytter fra et område er det viktig å gjøre de ulike gruppene kjent med hverandre på et mer personlig nivå enn kun gjennom media og de forestillinger folk har. Det er viktig med sosiale møtesteder, noe som eksempelvis var et manglende element på Fjell de første årene etter at blokkene ble bygget. Det å bygge opp sosiale arenaer hvor beboerne kan møtes er et av tiltakene som har bidratt til at bomiljøet på Fjell har utviklet seg i en positiv retning. Ved at gruppene får personlige nettverk seg i mellom, vil fremmedfrykten antagelig minke (Wessel 1997). Innbyggerne kan også som en følge av felles sosiale arenaer oppleve sterkere tilknytning til stedet.

De fleste kommuner i landet opplever utfordringer i forhold til rus, vold og ødeleggelse av private og statlige eiendommer. Holloway og Hubbard (2001) forklarer dette med mangelen på tilhørighet og sosialt nettverk. De er opptatt av at dersom beboerne i et område ikke har noe sosialt nettverk på stedet og dermed også har lite mening knyttet til stedet, vil det lettere oppstå likegyldighet og ødeleggelse av det fysiske miljøet. Når beboerne derimot har positive følelser og mening knyttet til det fysiske miljøet i form av ansvar og omsorg, vil det føre til mindre ødeleggelse. Mange innvandrere føler seg fremmedgjorte i samfunnet de bor i og denne frustrasjonen kan føre til ødeleggelser gjennom hærverk og vold. Når disse menneskene er integrert i samfunnet og opplever å ha kontroll over egen livssituasjon kan frustrasjonen dempes og de vil føle mer ansvar for samfunnet de lever i.

2.4 Oppsøkende sosialt ungdomsarbeid i flerkulturelle kontekster

Uteteamet i Drammen

I elleve år har Uteteamet ved Senter for rusforebygging i Drammen kommune jobbet med ungdom i alderen 13-23 år. Gjennom sin oppsøkende arbeidsmetode kan Uteteamet tilby råd og veiledning, samt praktisk hjelp til det den enkelte ungdommen måtte være opptatt av. Tjenesten er frivillig og underlagt taushetsplikt. Uteteamet holder seg oppdatert på ungdomsmiljøene i byen og har på bakgrunn av dette utarbeidet flere rapporter og prosjekter for å bedre oppvekstvilkårene i Drammen.

DELTA i Drammen ble startet i 2006 og bygger på Uteteamets forebyggende perspektiv ved bruk av oppsøkende sosialt arbeid. Prosjektet har fokus på "Balansegang mellom forventet og opplevd liv i flerkulturelle kontekster". Uteteamet møter mange ungdommer med innvandrerbakgrunn når de er ute i de ulike ungdomsmiljøene. De fleste av disse ungdommene er andregenerasjons innvandrere, og lever med typiske utfordringer knyttet til nettopp denne rollen. Disse ungdommene forholder seg til foreldrenes kulturelle praksiser

på den ene siden, mens de på den andre siden er født og oppvokst i Norge med de kulturelle føringene det innebærer. De blir møtt med ulike forventninger i de ulike referanserammene de befinner seg i. Familie og venner er to forskjellige arenaer som krever ulik praksis fra den enkelte ungdommen.

Oppsøkende sosialt ungdomsarbeid

I Norge startet profesjonelt oppsøkende arbeid med ungdom i 1969 med oppstart av Uteseksjonen i Oslo. Denne arbeidsformen kom som en reaksjon på misnøye med det hjelpetilbudet som eksisterte for ungdom. De grunnleggende sentrale faglige holdningene gikk ut på å betrakte ungdommens problemer ut fra et normaliseringsperspektiv, og ikke ut fra en sykdomsmodell. Den skandinaviske modellen for oppsøkende sosialt arbeid bygger i stor grad på en helhetstenking, hvor alle forebyggingsnivåer (universell, selektiv, indikativ) blir relevante innsatsområder, men hvor risikomiljøer har kjernefokus (Klyve 2006).

Ingen kommuner er ifølge loven pålagt å opprette utekontakter. Sosialtjenesteloven nevner imidlertid at kommunene skal drive forebyggende tiltak. I tillegg oppfordret Sosialdepartementet allerede i 1980 alle landets kommuner å opprette enheter for oppsøkende arbeid (NOU 1980:37).

”

*Ved sin nysgjerrige
holdning lar utekontakten
ungdommen fortelle.*

Videre er tidlig intervensjon regulert i diverse stortingsmeldinger og lokale ruspolitiske planer. I dag er det utekontaktarbeid i ca 90 kommuner og bydeler i Norge (Erdal 2006).

Oppsøkende sosialt arbeid handler i stor grad om å arbeide med marginaliserte grupper og ungdom i fare for å bli revet løs fra det sosiale fellesskapet. To sentrale mål for det oppsøkende arbeidet er: 1) Å bygge tillit hos ungdommer og miljøer slik at de selv ønsker kontakt med utekontaktene 2) Å utvikle kunnskap både om ungdommens livsvilkår og sosiale miljøer, samt kjennskap til spesifikke grupper og enkeltungdommer. En kan anse oppsøkende sosialt arbeid som et formidlingsarbeid for å motivere og lære ungdom å nyttiggjøre seg av etablerte tiltak/tilbud. I dette arbeidet er det viktig med gode relasjoner mellom den oppsøkende tjenesten og det øvrige hjelpeapparatet (Erdal 2006).

Oppsøkende arbeidsmetode kan deles inn i to faser: kontaktetableringsfasen – og oppfølgingsfasen, hvorav førstnevnte handler om å etablere kontakt med ungdom ute. Dette gjelder hovedsakelig ungdom i risikozonen (direkte målgruppe), men også ungdom som klarer seg bra (indirekte målgruppe). Dette for å få en bred kontaktflate, samt forhindre stigmatisering. For å komme i en god *posisjon* til målgruppen, er man nødt til å oppsøke ungdommen på deres *arena*. God posisjonering krever ofte tilgjengelighet over *tid* for opparbeiding av tillit. I forbindelse med tillit, er det viktig å informere om taushetsplikt og meldeplikt.

Oppfølgingsfasen handler om å formidle ungdommen til det øvrige hjelpeapparatet og/eller til ulike fritidstilbud, samt å ha samtaler i en overgangsfase eller ha kontakt med den oppsøkende tjenesten som et tillegg til det etablerte hjelpeapparatet. Å få til en kvalitativ god formidling handler om å bruke tid på motivasjon for endring, det å finne det riktige tiltaket, og selve tiltaket (Erdal 2006).

I arbeid med ungdom som til daglig er marginalisert i forhold til de vanlige arenaene for anerkjennelse og sosial omgang, kan bruk av aktiviteter bidra til å skape et grunnlag for framtidsoptimisme og tro på endring. Ett av utekontaktens sentrale mål er å arbeide for å bevege ungdom vekk fra utsatte posisjoner, som for eksempel rus- eller kriminalitetsbelastende miljøer. Motivasjons- og endringsarbeid blir sentralt for å skape denne bevegelsen. Her kan aktiviteter være en viktig metode som kan benyttes for å øke sannsynligheten i dette arbeidet. Videre kan bruk av aktiviteter og andre alternative tilnæringer være med på å bygge ned terskelen for kontakt og forståelse i en kontaktetableringsfase.

Forutsetninger for kulturell trygghet hos utekontakter

Ansatte ved Uteteamet i Drammen har i flere år opplevd betydningen av å ha kulturell forståelse i arbeidet med ungdom i byen. Det å kunne forstå hvilke elementer som spiller inn i ungdommenes hverdag er en forutsetning for å kommunisere med ungdommene på en god måte. Dette har derfor vært et viktig grunnelement i prosjektet og i arbeidet med modellen.

“Hvordan kan det bli fred uten at vi forstår hverandre, – og hvordan kan vi forstå hverandre uten å kjenne hverandre?”

Lester Pearson, Nobelprisforedrag 1957

Sosialantropolog Thomas Hylland Eriksen deler begrepet kultur i 1) “røtter og skjebne” og 2) “impuls og valg”. Denne distinksjonen kan ifølge Eriksen (2006) ha en praktisk betydning. Er kultur å forstå som overlevert tradisjon, har vi mye til felles med forfedrene våre som levde for noen hundre år siden. Dreier kultur seg derimot om behovet for gjensidig kommunikasjon her og nå, kan etniske nordmenn og pakistanere i Oslo ha mer til felles enn de har med forfedrene sine. Det kan oppleves som viktig å legge vekt på det subjektive og situasjonelle ved etnisitet når man er ute i felten og møter ungdom. Her er etnisitet

“opplevde kulturforskjeller” som gjøres relevante i samhandling. En etnisk gruppe vedlikeholdes ved at disse kulturforskjellene (i forhold til en annen gruppe) kontinuerlig gjøres relevante (Eriksen 2006:52).

Akkulturasjon er et kjernebegrep i analyser av møtet mellom innvandrere og de nye omgivelsene. Tradisjonelt har begrepet dreid seg om gradvis overtakelse av majoritetens verdier, handlingsmønstre, språk – kort sagt økt tilhørighet til majoritetssamfunnet. Akkulturasjon skjer på ulikt vis og i ulikt tempo hos de fleste individer. Ujevn akkulturasjon innad i en familie kan skape forstyrrelser i familien, for eksempel når barn i større grad enn foreldrene har tilegnet seg norsk språk og kultur og dermed har større tilgang til informasjon enn foreldrene. Dette kan blant annet føre til kommunikasjonsproblemer mellom foreldre og barn ved at de har forskjellige oppfatninger om det som foregår rundt dem. Barna kan oppleve at de ikke blir forstått når foreldrenes forventninger og samfunnets forventninger kolliderer. Foreldrene kan, på den annen side, bli frustrert dersom de opplever at barna har mer informasjon enn dem selv. I noen tilfeller kan dette føre til problemer og utfordrende adferd. “Akkulturasjonsstress” er betegnelsen på den psykologiske anspenheten innvandreren erfarer når han/hun er i konflikt med adferdsnormer, sosialiseringparametre og økonomiske krav fra mottakssamfunnet. Disse spenningene kan gi seg uttrykk i angst, forvirring, depresjon og identitetsproblemer (Holm-Hansen 2007:39). En ukjent variabel er hvor godt enkeltindividet mestrer overgangen til

et nytt samfunn. Mestrer han/hun denne overgangen best ved å tilpasse seg det nye samfunnet, eller ved å avsondre seg fra det? Ytterpunktene er full assimilering og total avsondring. I midten ligger "integrasjon", som innebærer at den enkelte nærer positive følelser overfor kulturen i det landet vedkommende kommer fra, men også overfor det nye hjemlandet. Man beholder språk, matvaner, høytider og langt på vei smak mens man samtidig deltar på de økonomiske, politiske og rettslige arenaene som er dominerende i det nye landet (Holm-Hansen 2007:40).

Nysgjerrig væremåte utvikler flerkulturell kompetanse

Begrepene kultursensitivitet og kulturkompetanse blir gjerne brukt om ferdighetene til å sette seg inn i holdninger, verdier og adferd blant etniske minoriteter. Kultursensitivitet sier noe om vår væremåte, og dreier seg om en åpen og undersøkende holdning, mens kulturkompetanse viser til noe vi har, og dreier seg om bruk av denne kunnskapen. Kultursensitivitet og kulturkompetanse anerkjenner og inkorporerer betydningen av kultur, vurderer tverrfaglige kulturelle forhold, er årvåken overfor dynamikk som skyldes kulturelle forskjeller, utvider kulturkunnskapen og tilpasser offentlige tjenester slik at de ivaretar spesifikke kulturbaserte behov (Holm-Hansen 2007:51). Når

man jobber med ungdom i et flerkulturelt samfunn er det viktig å inneha kulturkompetanse og kultursensitivitet for å være i stand til å imøtekomme ungdommenes behov. Ifølge NOU 1980:37 er utekontaktens målsetting å oppsøke og etablere kontakt med enkeltungdom og grupper som har behov for støtte eller hjelp, men som ikke er i (tilstrekkelig) kontakt med hjelpeapparatet. Videre, å motivere dem til alternativ beskjeftigelse og formidle dette eller andre hjelpe- og behandlingstilbud. I tillegg skal utekontaktene samle viten om barn og ungdoms livsvilkår og ta initiativ til aktiviteter som kan forbedre disse. For å nå denne målsettingen er det viktig at utekontaktene etablerer tillit og en god relasjon til ungdommene. Dette kan blant annet oppnås gjennom kultursensitivitet ved at man gjennom sin holdning viser interesse for ungdommenes kulturelle bakgrunn. Ved sin nysgjerrighet lar utekontakten ungdommen fortelle, noe som fører til at ungdommen kan oppleve å bli tatt på alvor. Utekontakten kan gjennom dette også få førstehåndsinformasjon om hvordan ungdommen opplever hverdagen og sine eventuelle kulturelle utfordringer. Deretter er det viktig at utekontakten tar med denne nyervervede kulturkompetansen videre i arbeidet med ungdom. Innvandrere flest har tilegnet seg solid kultursensitivitet i det nye landet de bor i, og har kulturkompetanse. Den fler- og tverrkulturelle kompetansen innvandrere har i kraft av sin egen historie kan lett bli oversett. Kulturkompetanse og kultursensitivitet vil sannsynligvis bidra til bedre kommunikasjon, og dermed tillitt mellom ungdom og utekontakt.

Utekontakten er representant for et offentlig ekspertsystem, og det er viktig at befolkningen har tillitt til det systemet som det offentlige utøver. I følge Giddens (1997) innebærer systemtillitt en tro på et ekspertsystem og de ansattes utøvende ekspertise. Utekontakten kan for mange være den første kontakten med det offentlige hjelpeapparatet, og det inntrykket utekontakten gir er i stor grad med på å påvirke denne tilliten. I denne forstand er det derfor viktig at utekontakten utøver sin tjeneste med å bygge tillitsfulle relasjoner, også for å forebygge frustrasjon mot systemet.

Når man utvikler flerkulturell kompetanse hos fagpersoner vil begrepene emisk og etisk være nyttige. Begrepene kan gi innsikt i at det ikke holder å selv tilhøre en etnisk gruppe for å jobbe med den. Man må også kunne analysere gruppen. Emisk forståelse dreier seg om den forståelsen

av "sammenhenger, vurderinger, betydninger, årsaker osv." som deles av folk med noenlunde lik kulturbakgrunn. Det handler om folks tanke- og erfaringsverden. Etisk forståelse kan på sin side oppnås ved hjelp av vitenskapelige analysemåter. Emisk er kulturspesifikk, etisk er universell. Den profesjonelle behandleren/utekontakten trenger å kunne transformere emisk forståelse til etisk. Han må kunne sette seg grundig inn i folks tenkemåter. Dette er innsikt som bl.a. har relevans for diskusjonen om etnisk matching av sosialarbeider og bruker/klient (Holm-Hansen 2007:58/59). For å forstå en kultur, må man ha en emisk tilnærming, men i sammenliknende kulturforskning er den etiske synsvinkelen nødvendig. Emisk forståelse handler om menneskers tanke- og erfaringsverden, og man må kjenne til forskjellige kulturer og deres emiske forståelse for å forstå de forskjellige etiske problemstillingene (Holm-Hansen 2007:58/59).

Emisk forståelse = kulturspesifikk, dvs. kulturell forståelse av sammenhenger, vurdering, betydninger, årsaker osv.

En emisk synsvinkel innebærer at man ser kulturen eller et kulturelt system innenfra og at man beskriver det på en måte som innbyggerne selv kjenner igjen og oppfatter som riktig.

Etisk forståelse = universell/kulturuavhengig, dvs. at forståelsen kan oppnås ved vitenskapelige analysemåter.

En etisk synsvinkel betyr at man ser kulturen eller systemet utenfra. Forskeren benytter seg av teoretiske modeller og begreper.

Mange av sakene utekontakter og sosialarbeidere kommer opp i oppstår i "annerledes" hjem, også når de arbeider blant etniske nordmenn. Ungdommene man kommer i kontakt med kan altså komme fra familier der normer og standarder er på siden av hovedstrømmingene i det norske samfunnet. Hvis kultur er vaner, ideer, forestillinger, tro, holdninger og verdier, er det grunn til å anta at mange norske familier som en sosialarbeider kommer i kontakt med, på sett og vis har en annen kultur enn sosialarbeideren. Erfaringer fra Tyskland tyder på at den sosiale bakgrunnen til sosialarbeiderne gir dem en analytisk-intellektuell språkbruk, problem-orientering og målrettethet, noe som skaper visse kommunikasjonsproblemer med klientene. De utfordringene som oppstår i arbeidet med innvandrere ligner på de som kan oppstå i arbeidet med etnisk norske (Holm-Hansen 2007:60).

For å kunne hjelpe ungdommene man møter på gata er man avhengig av at ungdommene er imøtekomende og ønsker å motta hjelp. Grunnleggende består hjelpesøkende adferd av fire stadier:

1. Anerkjennelse av at det finnes et problem/ trekk ved problemet og den hjelpesøkende
2. Beslutning om å søke hjelp/tilbøyeligheten til å benytte seg av tjenester
3. Dersom det finnes alternativer; beslutning om hvilke tjeneste man vil ha/hindrende og tilretteleggende faktorer for gjennomføring av tjenesten
4. Bruk av tjenesten/variabler som fremmer eller reduserer tjenestebruken over tid.

Sosiale nettverk, fellesskap, lokalsamfunn og kulturelle normer er med på å påvirke hjelpesøkende adferd. Etnisitet er en for grov kategori til å fange opp de trekkene som er relevante. Da etnisitet er et bredt begrep bør dette brytes ned til smalere kategorier, slik som opprinnelses-land, innvandringsstatus, generasjon og annet. Det er altså behov for kompetanse i å analysere de etniske minoritetenes livssituasjon mer enn trekk ved herkomstkulturen (Holm-Hansen 2007:64). Fokus på etnisitet har både positive og mer problematiske sider. Det positive ved å fokusere på etnisitet, er at det gjør det mulig å utvikle kultursensitive arbeidsmåter. På den annen side er det mange andre sider man bør være sensitiv overfor. I tillegg til etnisitet er det viktig å være oppmerksom på elementer som klasse, kjønn, alder, utdanning etc. (Holm-Hansen 2007:66). En av de utilsiktede konsekvensene av etnisk kulturfokus, er at det kan være villedende. Det gjelder i tilfeller der "den etniske forklaringsmodellen" går forut for ungdommen, med andre ord der etnisitet tingliggjøres og individet som helhet blir glemt. Enkelte studier har vist at adferden til barn fra Midt-Østen tolkes annerledes enn hva det gjøres med andre barn. De arabiske barnas handlinger forklares gjennom generelle kulturelle eller sosiale kategorier (som f.eks. kulturelt betinget mangel på kommunikasjon om følelse) mens andre barns adferd ses i lys av familiespesifikke forhold som skilsmisse, arbeidsløshet, fødsel, dødsfall, sykdom, slutt på ferie osv. (Holm-Hansen 2007:67). *"Fokus på etnisitet og herkomstkultur kan ta overhånd, slik at den enkelte ungdom som individ ikke kommer tydelig*

nok fram. I tillegg kan vesentlige sosioøkonomiske forhold komme i skyggen. Begge deler kan i verste fall føre til upresis bruk av tiltak for barnet" (Holm-Hansen 2007:69). Utfordringen blir altså å kombinere og avveie kulturkompetanse og sensitivitet for sosioøkonomiske faktorer.

Som vi så ovenfor er det mange hensyn som skal tas for å forstå og arbeide med ungdom. Ungdommen tilhører ikke bare én etnisitet og én kultur, men har også en livssituasjon som bestemmes av flere utenforliggende faktorer. For å forstå ungdommene er det derfor viktig at utekontakten har en generell bakgrunnsforståelse av de forskjellige kulturelle ulikhetene mellom ungdom i Norge (kulturkompetanse). Det er viktig å huske at disse ulikhetene kan oppleves forskjellig i henhold til ulik alder, kjønn, kulturell oppdragelsesstrategi, sosial klasse m.m. Dersom utekon-

takten kjenner til forskjellige ulikheter vil han/hun lettere kunne forstå ungdommen gjennom å være nysgjerrig (kultursensitiv) og å stille spørsmål, som eksempelvis; "hva sier din kultur om...", "Hva tenker du om...?". Ungdommen kan da oppleve at utekontakten er interessert i hans/hennes situasjon, noe som kan bidra til bedre kontakt og forståelse.

KAPITTEL 3

Gjennomførte tiltak

3.1 Innledning

Etter den ordinære planen var meningen at alle tiltakene skulle gjennomføres i prosjektets andre år og bearbeides i det tredje. Slik ble det ikke. Året 2008 startet med en klargjøring av tre tiltak (DELTA Jente, DELTA Aktivt og DELTA Ung) hvorav to ble igangsatt. DELTA Ung strandet før oppstart, og det ble utviklet et nytt tiltak (DELTA Arena) som skulle prøves ut på elever på ungdomskolen. Da dette tiltaket viste seg å fungere bra, ble tanken om et tilsvarende tiltak for foresatte (DELTA Familie) formet. Høsten 2008 ble DELTA Jente avsluttet, mens de tre gjenstående tiltakene fortsatte utover våren 2009.

Gjennom hele våren 2009 og utover sommeren ble det arbeidet med å sammenfatte våre erfaringer og nyttegjøre oss de innspill vi mottok underveis. Midt i denne prosessen tok Introduk-

sjonssenteret i Drammen kontakt med Uteteamet og ønsket et samarbeid rundt tre klasser i grunnskoleutdanningen. Resultatet av dette ble et nytt og spennende tiltak som startet opp høsten 2009 og varte ut våren 2010. Nedenfor følger en nærmere beskrivelse av tiltakene, samt en oppsummering av våre viktigste erfaringer.

3.2 DELTA Arena

DELTA Arena hadde til hensikt å gjøre det mulig å etablere kontakt, styrke relasjon, gi informasjon, samt gjøre Uteteamet tilgjengelige for etnisk minoritetsungdom på en god og effektiv måte. Det ble etablert et formelt samarbeid med

5 av 6 ungdomskoler i Drammen, der ungdommene jobbet i grupper og fikk mulighet til å belyse utfordringer og holdninger knyttet til ulike temaer og begreper som opptok dem i hverdagen. På bakgrunn av dette ble det igangsatt dialog, der ungdommene selv reflekterte over det å være ung i Drammen i dag. Dersom en eller flere ungdom ønsket videre kontakt, imøtekom vi dette.

En gruppe besto av 10 etnisk minoritetsungdom fra 9. trinn fordelt likt på kjønn. Deltakelsen var frivillig og all informasjon fra gruppene var av en ikke personlig karakter. Varigheten på en gruppe var 2 x 1 skoletime fordelt på 2 dager i samme uke. Det ble planlagt 2 runder fordelt på skoleåret per skole med nye elever for hver gang. Etter endt gjennomføring ble det gjennomført en evaluering av konseptet, med tilbakemelding til ungdomskolene. DELTA Arena kan anses for å være et *universelt* tiltak som resulterte i ca. 100 nye kontakter (av ungdom med en annen etnisk bakgrunn enn norsk) i 2008.

Skolen som en oppsøkende arena er viktig i forhold til vår målgruppe. Flere av de ungdommene vi treffer i Arenagruppene er ungdom vi ellers ikke møter på andre arenaer. Og siden Uteteamet anser det som viktig at alle ungdommer vet hva Uteteamet jobber med og hvordan de kan komme i kontakt med oss, blir Arenagruppene et viktig supplerende arbeidsverktøy.

Våre erfaringer:

- Gjennom etableringen av DELTA Arena har relasjonen til rektorer, lærere og sosiallærere utviklet seg positivt. De vet hvem vi er og hva vi gjør, og kan derfor oppfordre ungdom til å ta kontakt med oss.
- I forkant av gruppene brukes det noe tid til å informere om DELTA Arena til våre kontaktpersoner på skolene, samt formalisere samarbeidet. Det er skolen som i hovedsak velger deltagere blant elevene.
- I startfasen av tiltaket var det eneste kriteriet for deltakelse å ha en etnisk minoritetsbakgrunn. Grunnen til dette var at vi ønsket å treffe alle og ikke bare de risikoutsatte/sviktsone ungdommene gjennom dette tiltaket. Vi ser likevel en tendens til at skolene plukker nettopp ut disse elevene. I noen tilfeller opplevde ungdommene selv at de ble stigmatisert. På bakgrunn av dette ble en mer tilfeldig utvelgelse prøvd ut.
- I starten opplevde vi utfordringer i forhold til oppmøte. Flere ungdommer uteble og noen kom for seint. Dette løste vi ved å ta i bruk en skriftlig samarbeidsavtale med skolen, der arbeidsoppgaver og ansvar ble klarlagt. Dette medførte også tidsbesparelse på møtene.
- Ved å gjennomføre DELTA Arenagrupper to ganger i året (vår og høst) på hver skole, møtte vi ca. 80 % av ungdommen med etnisk

minoritetsungdom ved 9. trinn i Drammen kommune. Dette har vist seg å være en god oppsøkende metode som gjorde oss mer synlige og tilgjengelige for ungdom generelt. DELTA Arena var en god arena for å etablere kontakt og i en del tilfeller var det starten på videre oppfølging av enkelte ungdommer som trengte dette.

- Ved en anledning ble det gjennomført en DELTA Arena gruppe der både etnisk norske jenter og gutter med etnisk minoritetsbakgrunn var deltagere. Erfaringene fra denne gruppen var utelukkende positiv, da det ble mulig å presentere påstander og myter om hvordan de ser på og oppfatter hverandre.
- Prosjektmedarbeiderne som ledet gruppene brukte DELTA Arena til å utvikle og oppdatere egen forståelse av de utfordringer ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn har i hverdagen. I tillegg fikk de erfaring i å lede grupper med ungdom.
- Flere skoler har gitt oss positive tilbakemeldinger og de ønsker gjerne at vi bruker enda mer tid med ungdommene. Hovedgrunnen til dette er at skolene selv har erfart den "balansengangen" prosjektet setter fokus på.

Tema for gruppene er varierende, men i hovedsak dreier de seg rundt disse:

- Rasisme
- Opplevelsen av forskjellsbehandling

- Hva er kultur?
- Språkbruk – betydningen av ord er forskjellig i ulike kulturer og språk
- Forholdet "foreldre/ungdom" og verdikonflikter
- Oss/dem – tenking og generaliseringer
- Respekt, baksnakking og rykter
- Identitet – hvem er jeg?
- Vold og trusler, er det greit?
- Kjæresteri/tvangsgifte
- Tilpasningsstrategier og oppdragelsestradisjoner

Konklusjon

DELTA Arena gruppene har vist seg å være en god arena å etablere kontakt med ungdom på. De er av kort varighet, 1 time to ganger i samme uke og avsluttes etter dette. Dette ivaretar Uteteamets arbeidsfokus, som ikke inkluderer jobbing med faste grupper over tid. Gruppen er ikke for tidkrevende; den er lagt til et tidspunkt på dagen da det ikke går utover andre hovedoppgaver, slik at den supplerer for eksempel "felting" i storefri umiddelbart etter gruppen. Det formelle samarbeidet omkring DELTA Arena er tilrettelagt for 9. trinn og "feltingen" i storefri bidrar til at Uteteamet møter ungdom på alle trinnene på ungdomskolen. I tillegg til dette formaliserer den samarbeidet med skolene. I gruppene opplevde vi at mange ungdommer er aktive og kom med gode, spennende og interessante eksempler og refleksjoner rundt egen hverdag.

3.3 DELTA Jente

På bakgrunn av egne og andre lokale aktørers erfaringer i Drammen, ble et av prosjektets mål å etablere kontakt med etniske minoritetsjenter som Uteteamet og medarbeiderne i prosjektet av ulike grunner sjelden treffer ute. Gjennom en ungdomskole og en frivillig organisasjon kom vi i kontakt med jentene. Alle var kontaktsøkende og de fleste ga uttrykk for å være ensomme. De hadde få eller ingen sosiale treffpunkter utenom skolen og familien.

DELTA Jente var et formelt samarbeid med en lokal ungdomskole og helsesøster ved ungdomshelsetjenesten. Tiltaket varte i ca et ½ år og ble lagt i skoletiden. Målet med gruppen var å gå i dialog om det jentene finner utfordrende når det gjelder manglende sosialt nettverk og balansegangen mellom foreldrenes krav og de forventninger som ligger i en annen kultur.

Gruppens størrelse varierte fra 4 til 8 ungdommer og det var ukentlige møter à 2 timer. DELTA Jente ble ledet av prosjektmedarbeider og helsesøster ved ungdomshelsetjenesten. Det ble foretatt en prosessevaluering som inneholdt observasjon vedrørende hva som fungerte, ikke fungerte og hvorfor, mht. aktiviteter og metoder. Det ble i tillegg skrevet en loggbok over aktiviteter, diskusjoner og erfaringer, samt skrevet referat fra hvert gruppemøte.

Våre erfaringer:

- Selv om jentene enten var født i Norge eller har bodd i Norge siden de var barn og i tillegg snakket bra norsk, så var deres primærmål for deltakelse i gruppa å bli bedre kjent med andre jenter. Jentene har bakgrunn fra landene: Afghanistan, Burma, Thailand, Tyrkia og Irak.
- De første møtene ble brukt til å lage en møteplan og bli kjent med hverandre. Alle skrev under på taushetsløfte. Det ble imidlertid ikke utarbeidet eller skrevet ned regler for gruppa, noe som vi senere kunne se hadde vært positivt. Ved bruk av spillet "jentekompasset" (United Sisters⁹) kom vi innom flere relevante tema som vennskap, identitet og verdier.
- Vi inviterte alle med på teater (Oslo Nye) for å se forestillingen "Elektra". Stykket tar opp spennende og relevante problemstillinger, og omhandler temaet jente med røtter i to forskjellige kulturer. Jentene fikk med seg informasjon vedrørende teaterstykket hjem og ble spurt om tillatelse hjemmefra. Det viste seg imidlertid at flere av jentene ikke fikk lov til å være med. To av jentene sa at de fikk lov, men kunne ikke vise til noen underskrift. Teaterturen ble avlyst.

”

Uteteamet møter mange ungdommer med innvandrerbakgrunn når de er ute i de ulike ungdomsmiljøene. De fleste av disse ungdommene er andregenerasjons innvandrere, og lever med typiske utfordringer knyttet til nettopp denne rollen.

- Samlingene var på forskjellige dager og tidspunkter fra gang til gang. Dette ble for uforutsigbart og derfor vanskelig å huske. Det vil derfor være bedre med to faste ukedager, samt gjøre bruk av tiden i storefri. Noen av jentene ga også uttrykk for at det var uheldig å gå glipp av skoletimer og var spesielt bekymret for deltakelse i gruppa ettersom de begynte i 10.klasse den høsten. Det vil derfor være mer hensiktsmessig å velge jenter fra 8. eller 9.klassetrinn da presset til skolearbeidet i 10.klasse og kravet (fra familien) til gode slutt karakterer er stort. Tidspunktet for oppstart vil best være på begynnelsen av skoleåret. En annen erfaring var at flere av jentene fastet for første gang (grunnet Ramadan) og de følte seg slappe og hadde lite overskudd til å delta i jentegruppa.
- I DELTA Jente ble en løsningsfokusert metode⁹ (LØFT) tatt i bruk for å løfte frem jentenes egne mestringsstrategier når det gjelder å leve i to kulturer. Denne tilnærmingen gjorde det mulig for oss å hjelpe jentene til å se sine egne muligheter og ressurser.
- Samarbeidet mellom helsesøster og prosjektmedarbeider fungerte godt underveis og de dro nytte av hverandres ulike kompetanse. Samarbeidet med skolens ledelse var også positiv, mens lærerne på skolen tok lite eller ingen hensyn til den presenterte møteplanen.

Konklusjon

Jentegruppa har vært nyttig i den forstand at vi har kommet i kontakt med jenter med etnisk minoritetsbakgrunn som vi ellers ikke treffer på de "vanlige" arenaene for oppsøkende sosialt arbeid. Flere av jentene har også i etterkant av tiltaket hatt jevnlig kontakt med Uteteamet. Videre har jentegruppa vært en god arena for å snakke om ulike krav fra forskjellige hold som jentene møter i hverdagen, samt en god arena for å utvide jentenes sosiale nettverk.

Det vi ikke har lyktes med i tiltaket var å få jentene til å komme med konkrete ideer og innspill til hvordan sosialarbeidere bedre kan treffe, etablere kontakt og bygge relasjonen med jenter som dem. Det har heller ikke lyktes oss å bringe med oss våre egne erfaringer fra gruppa ut til gata.

3.4 DELTA Aktivt

Et utgangspunkt for DELTA Aktivt var å motivere, støtte og sikre at ungdom med en annen etnisk bakgrunn enn norsk, kunne få muligheten til deltakelse i et inkluderende fritidsmiljø. Ved bruk av metoden "Fritid med bistand"¹⁰ kunne vi skaffe oss erfaring med å jobbe i et drømmeperspektiv med fokus på fremtiden. Dette vil kunne åpne

⁹ For utfyllende info. se: Berg, K. Insoo og Miller, D. Scott. (1998). *Rusbehandling- en løsningsfokusert tilnærming*.

¹⁰ Utviklet av Anders Midtsundstad, Kristiansand kommune. Se www.fritidmedbistand.no for utfyllende info.

opp for lengre arbeidsprosesser med ungdom og på sikt gi gode innspill på hvor grensene for oppfølging bør gå i det oppsøkende arbeidet i Drammen. For medarbeiderne i prosjektet var bruken av metoden FmB og ungdoms inkludering i aktivitet, kun ansett som et delmål. Hovedmålet var relasjonsbyggingen i et fremtidsrettet fokus og samarbeidet mellom ulike aktører i Drammen.

Våre erfaringer:

- Å få ungdom ut i aktivitet er en prosess som ofte tar lenger tid enn antatt. Gjennom fritid med bistand som metode, ble det lagt opp til flere møter mellom tilrettelegger og ungdom før han/hun startet opp i ønsket aktivitet. Det praktiske arbeidet i forkant av disse møtene viste seg å være en god og nødvendig prosess.
- Startfasen med hver enkelt ungdom er tidkrevende og dette er en utfordring vi fortsatt møter nesten to år etter oppstart. Som frivillig tilbud kan hverken Uteteamet eller de ansatte i prosjektet utøve press på ungdom for å få dem til møte opp på avtaler, men det ble motivert hele tiden underveis i prosessen.
- Noen ungdom forsto ikke hvorfor vi ønsker å bistå med hjelp og midler. Dette var gjerne ungdom som hverken har fysiske eller psykiske utfordringer i utgangspunktet, men ungdom som går under definisjonen risiko-utsatt. For disse ble DELTA Aktivt nøye forklart og det ble argumentert for hvorfor vi mente tiltaket kunne være gunstig for dem.
- I kartleggingsfasen (Fritidsprofil) var vi ikke gode nok til å hjelpe ungdom med å drømme om fremtiden. Deres valgmuligheter ble derfor for "snevre" og motivasjonen for dårlig. Flere ungdom ble av den grunn ikke involvert i en aktivitet.
- Enkelte ganger kan etableringen av kontakt vise seg vanskelig, da kan FmB brukes som en gulrot for å bygge relasjonen. På denne måten blir deltakelse i en fritidsaktivitet bare et delmål, mens hovedmålet blir selve relasjonen.
- Vår kontakt med foreldre/familien ble ikke gjennomført på en tilfredsstillende måte. Her har vi fremdeles mye å bli bedre på. Språket var enkelte ganger en barriere, det samme kunne tilliten til systemet være. Vi erfarte også at flere foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn ikke visste hvordan de skulle gå frem for å hjelpe barna sine til å starte i en aktivitet. Dette er noe vi i større grad kan tilby hjelp til. De foreldre vi var i kontakt med var veldig takknemlige for at vi kunne bistå slik vi gjorde.
- Rekruttering av frivillige i lag og foreninger fungerte i de fleste tilfeller. En viktig erfa-

ring var at involveringen av en tredjepart gjorde samarbeidet mer komplekst. En annen viktig erfaring vedrørende kontaktpersoner i aktivitet var forskjellen mellom de som var i lønnet arbeid (eks. helsestudio) og de som arbeidet frivillig i lag og foreninger. De i lønnet arbeid hadde gjerne en "stram" arbeidshverdag og derfor færre muligheter til å yte det lille ekstra som kontaktperson. De som arbeidet som frivillige viste seg ofte å være engasjerte mennesker som "brant" for sin hobby og ikke så på dette som noe i tillegg.

- I arbeidet med metoden ble vi utfordret på nye problemstillinger og disse ble belyst og diskutert både internt i Uteteamet og eksternt med samarbeidspartnere ved behov. Gjennom FmB prosessen kom vi i god posisjon til ungdom slik at andre små og store hjelpebehov ble avdekket. Disse ble tatt fortløpende.

Konklusjon

Gjennom elementene (empowerment, inkludering, mestring, drømmer og aktiv deltakelse) i FmB ønsket vi å prøve ut metoden i et oppsøkende perspektiv. Våre erfaringer så langt tilsier at det er en spennende metode å jobbe etter. Den kan oppleves tidkrevende i oppstartsfasen, men når en ungdom først er inne i aktiviteten, endrer arbeidets karakter og bruken av tid avtar til en form for oppfølging. Hvilken form denne

regelmessige oppfølgingen faktisk skjer i, er avhengig av den enkelte ungdoms ønsker og behov.

I prosjektperioden har vi prøvd ut metoden i lys av begrepene universell, selektiv og indikativ forebygging. Våre erfaringer så langt tilsier at FmB er en metode som kan brukes innenfor alle perspektivene. Her vil naturligvis kriteriene for utvelgelse av ungdom, oppsøkers rolle og ungdoms hjelpebehov være av forskjellig art.

3.5 DELTA Introduksjons-senteret

DELTA Introduksjons-senteret er et tiltak som bygger på et samarbeid mellom Introduksjons-senteret (i Drammen) og prosjektet DELTA i Drammen. Tiltaket hadde som hovedmål å gjøre Uteteamet mer tilgjengelige for nyankomne innvandrere og flyktninger, samt få en større forståelse for hvordan Introduksjons-senteret arbeider. Dette ble ansett som et viktig arbeid, da ungdommer med kort botid i Norge og dårlige norskkunnskaper gjerne har andre utfordringer og behov enn etnisk minoritetsungdom vokst opp i Norge og Drammen. Det vi her sikter til er hvilke rettigheter de har, deres "medbrakte bagasje" fra hjemland, årsaker til migrasjon og ikke minst hvilke lover og regler som gjelder for dem i de ulike fasene de befinner seg i (Vollebæk 2010).

Da dette tiltaket startet opp på et senere tidspunkt enn de andre, ble elementer fra både DELTA Arena og DELTA Aktivt trukket inn i arbeidet. I tillegg til vanlig "felting", prioriterte vi en tilstedeværelse i klasserom ved undervisning (norsk og samfunnsfag), og i aktiviteter (forming, tromming, sang og dans) ved ungdomshuset G60. Denne utprøvingen varte i ca. ½ år.

Våre erfaringer:

- Ved Introduksjonssenteret er det mange aktører som har ulike funksjoner og roller. Gjennom dette tiltaket har vi fått en bedre oversikt over og forståelse av kompleksiteten i deres arbeid. Aktørene vi tenker på er ledelse, lærere, tolker, psykiatrisk sykepleier, flyktninghelsesøster, osv.
- Det ble etablert et samarbeid med enkeltpersoner i ledelsen og lærere ved 9. og 10. trinn, samt med Mottaksgruppe (Mogru). Dette var viktig for innpass, tilstedeværelse og i det sosialfaglige arbeidet med enkelt saker.
- Forklaringer og avklaringer rundt taushetsplikt ble enda viktigere enn ellers, da nyankomne innvandrere og flyktninger overhode ikke har noe forutsetning for å forstå våre oppgaver og rolle. Dette bør gjøres på et så tidlig tidspunkt som mulig.
- Det å være tilstede i klasserommet under selve undervisningen var en ny erfaring. Hvordan skulle vi forholde oss til elever og lærer, hvilken rolle skulle vi ha, skulle vi være deltagende i undervisningen (hjelpelærer), hvor ofte skulle dette være, hva kreves for å bygge en relasjon. Vår rolle utviklet seg forskjellig i de 3 klassene. Hovedgrunnen for dette var de ulike forutsetningene og behovene klassene hadde. I en klasse fungerte vi som "konsulenter" under rusundervisningen (10. trinn), mens vi i Mogru fungerte mer som en type hjelpelærer. I den tredje klassen (9. trinn) gjennomførte vi gruppesamtaler basert på DELTA Arena elementer.
- DELTA Arena gruppene på 9. trinn ble prøvd ut kun med få endringer fra de vanlige Arena gruppene. Den største forskjellen var alderen på deltakerne og erfaringer om å leve i Norge.
- Avstanden til basen vår opplevdes lengre for denne målgruppa enn det vanligvis gjør. På bakgrunn av dette fikk vi PC-tilgang på senteret for å imøtekomme enkle forespørsler. I tillegg ble det planlagt et felles besøk på basen.
- Vår deltakelse ved foreldremøte for Mogru var også en ny opplevelse. Foreldre/foresatte fra mange nasjonaliteter krevde flere tolker og formidlingen av et budskap ble mer omfattende og komplisert/krevende enn vanlig. Dette krevde nye formuleringer og min-

dre informasjon. Foreldremøtet opplevdes som en viktig arena å være på, da møtet med foreldre til denne målgruppa er utenfor vår rekkevidde til daglig. I tillegg var ikke foreldre/foresatte kjent med at det fantes et slikt tilbud til ungdom, da det ofte ikke eksisterer i deres hjemland.

- Elever fra Mogru var ungdom (13-16 år) med lite kunnskap om det meste i Norge. Dette gjør dem til en sårbar gruppe. Det å bruke godt med tid på et tidlig tidspunkt i kontaktetableringsfasen vil "betale" seg på sikt. Relasjoner som knyttes i en tidlig fase (i en persons opphold i landet) forblir etablerte.
- Flere problemstillinger ble fort synlig for oss. For Mogru-klassen er overgangen til ungdomsskole en utfordrende/vanskelig prosess. For ungdom som har bodd i Norge i 2-3 år (9 og 10 trinn) er det utfordringer vedrørende boligervervelse/flytting. Andre utfordringer var rasisme og økonomiske prioriteringer i lengre perspektiver.
- Det ble ved to anledninger igangsatt en jentegruppe fra Mogru klassen. Dette var jenter som skulle overføres til andre ungdomskoler i Drammen. Vi gjennomførte en samling før og en etter overføring.
- I hjelperollen kreves andre typer avklaringer/kartlegginger enn ellers. Opprinnelsesland, migrasjonshistorie, har vedkommende oppholdstillatelse, søkt asyl i Norge evt. andre

land tidligere, belastninger og traumer? Mange slike spørsmål er viktige avklaringer for å få klarhet i deres rettigheter på bakgrunn av gjeldene lover og regler.

Konklusjon

Gjennomføringen av dette tiltaket knyttet ansatte ved Introduksjonssenteret og nyankomne innvandrere og flyktninger tettere til Uteteamet. Medarbeiderne fikk større klarhet i reglene og forskjellene mellom de ulike statusene på innvandrere og flyktninger, samt hvilke tilbud som finnes på senteret. Vi fikk også kartlagt mange av de utfordringene ungdommene har mens de går på senteret. Det kan nevnes boligproblematikk, generell økonomi og forhold til lånekassen, samfunnsmessige og kulturelle forhold, traumer og belastninger og språkforståelse. På bakgrunn av dette tiltaket ble det sendt en søknad om tilskudd til IMDi for igangsettelsen av et prosjekt som bygger på våre, Introduksjonssenterets og Barnevernets erfaringer opp mot denne målgruppa.

”

Det å kunne forstå hvilke elementer som spiller inn i ungdommenes hverdag er en forutsetning for å kommunisere med ungdom på en god måte.

3.6 DELTA Familie

For medarbeiderne i DELTA i Drammen var det et økende behov for å vite mer om hvordan etnisk minoritetsforeldre opplever det å være foreldre til ungdom i Drammen i dag. DELTA Familie skulle knytte til seg foreldre som, ut fra egne ønsker og behov, ønsket å diskutere ulike tema og utfordringer de selv opplevde i hverdagen med en ungdom i hus. Disse diskusjonene resulterer i innspill til andre foreldre som befant seg i tilsvarende situasjoner. I tillegg var dette en arena der medarbeiderne i prosjektet kunne formidle noen av de erfaringer de sitter igjen med etter kontakt med ungdommer. Spesielle egenskaper som stilles til dette tiltaket er engasjerte foreldre, bruken av dokumentasjon og formidling av budskap.

Målet for tiltaket var å opprette en arena for familier med minoritetsbakgrunn der det kunne utveksles informasjon. Vi ønsket å bruke deres erfaringer til både å forstå og gi hjelp til andre minoritetsfamilier/ungdommer ved å lette inkludering og aksept. Dette kan gjøres ved å fremme kommunikasjon og kulturforståelse hos familier med minoritetsbakgrunn. Vi ønsket også å bevisstgjøre foreldre i forhold til de utfordringene etnisk minoritetsungdom har i Drammen.

Underveis i rekrutteringsarbeidet ble målgruppa for tiltaket avgrenset til mødre som har ungdom voksende opp i Drammen. Det ble avtalt 12 møter som skulle gjennomføres hver 14. dag á 3 timer, primært helg etter eget ønske. Da dette ikke

skulle være en formell arena, ble det lagt vekt på uformelle aktiviteter som matlaging og film. Møtene fant sted ved en SFO avd. (barneskole) og vi tilbød barnepass og tolk ved behov. Møtene var av en ikke personlig karakter, men hvis noen ønsket oppfølging i etterkant av møtene ble dette imøtekommet.

Hvert møte inneholdt tre deler: 1. En filmsnutt ble vist for å setter agendaen for kvelden, 2. På bakgrunn av denne ble det startet en samtale/diskusjonsdel. Del 3 besto av at alle skulle få tilbud om mat. Enten ved at vi bestilte noe, ellet at de selv laget noe sammen.

Våre erfaringer:

- Det verserer mange historier om hvordan det offentlige "ødelegger" eller "ikke stiller opp" for de som trenger hjelp. Vi opplevde det utfordrende å rekruttere til deltagelse grunnet liten tillit til systemet. Generelt var målgruppen skeptiske til å delta, men allerede etter et par møter begynte det å komme mange mødre (m/barn) fra mange ulike nasjonaliteter. Det betydde flere språk og tolking ble viktig. Autorisert tolk ble hentet inn, men vi fant ut at i denne settingen fungerte "vennetolking" bedre.
- Etter få møter ble 6 mødre værende igjen for å be om råd og hjelp. Det sier noe om opparbeidet tillit og ikke minst om behovet som finnes.

- Det ble investert mye tid (telefoner og treff mellom møtene) for å komme i posisjon og etablere kontakt. Tilliten som ble opparbeidet underveis viste seg å være helt essensiell for oppmøte. Dessverre ble den veldig personavhengig og senere ble det vanskelig å bringe inn andre fagarbeidere til møtene.
- Temaene for møtene dreide ofte rundt informasjon om hvordan det norske samfunnet fungerte, annet syn på oppdragelse og at de følte seg lite verdsatt av etnisk norske.
- Bruken av SFO avd. ved barneskole fungerte veldig bra. Her var det kjøkken, egne lekerom til barna og oppholdsrom for voksne. Møtene ble etter hvert en sosial uformell arena der deltakerne kunne få nye venner.
- Barnepasser gjorde det mulig for mødre å delta i diskusjoner mer eller mindre uforstyrret. Mødrene hjalp gjerne til underveis med praktiske gjøremål.
- Deltakerne opplevde det som positivt at de selv fikk komme med forslag om mat og tema for diskusjoner.
- Det viste seg vanskelig å ansette personer som har en etnisk minoritetsbakgrunn og sosialfaglig kompetanse. Prosjektarbeider uten sosialfaglig kompetanse ble problematisk etter hvert, da andre fagfolk fikk lite innpass. Erfaringer understreker viktigheten av sosialfaglige medarbeidere.
- Det er store forskjeller både i- og mellom etniske minoriteter, og man skal være forsiktig med å generalisere. Ved å bevisstgjøre dette gjennom dialog, brytes "oss-dem" tankegangen ned.

Konklusjon

Tiltakets form og innhold, samt de ytre rammene viste seg å fungere bra for disse mødre. Oppmøte økte for hver gang og deltakerne ble stadig mer komfortable med formen møtene hadde. Endel arbeidsoppgaver ble delegert til deltakere som etterhvert fungerte som frivillige. Tillit viste seg å bli et meget viktig nøkkelord for dette tiltaket. Dessverre ble den for personavhengig. I tillegg ble mangelen på sosialfaglig kompetanse inn i tiltaket etterhvert avgjørende for at DELTA Familie tilslutt måtte avsluttes. Tiltaket avdekket et klart behov blant mødre med etnisk minoritetsbakgrunn og vi fikk bekreftet at våre tanker rundt en uformell arena kunne fungere.

3.7 En videreutviklet database

Et av prosjektets resultatmål var å "videreutvikle Uteteamets database til å omfatte informasjon av ulik art".

En database er et elektronisk arkiv som kan sammenlignes med et manuelt arkivskap. Den vil være enklere og mer effektivt i sin form og gjøre informasjon lettere tilgjengelig for de som er tilknyttet en webside eller et internt nettverk. Arbeidet med databasen har bestått av to hovedoppgaver. Den første har vært å samle inn- og utarbeide et bredt spekter av faginformasjon omhandlende forebyggende, flerkulturelle og ungdomsrettede perspektiver, både internasjonalt, nasjonalt og lokalt her i Drammen. Den andre oppgaven har vært å komme frem til et godt arbeidsverktøy som best kan strukturere denne informasjonen.

Resultatet har ikke bare blitt en database for Uteteamet, men et utgangspunkt for en kunnskapsbase for hele virksomheten Senter for rusforebygging¹¹. Kunnskapsbasen har til hensikt å være et dynamisk verktøy med fokus på verdiskapning på tvers av virksomheten.

Arbeidet med å legge inn alt fagmaterieell har nettopp startet og vil bli ferdigstilt tidligst høsten 2010, senest våren 2011. Utdypende informasjon vedrørende kunnskapsbasen kan rettes til Uteteamet i Drammen.

11 Senter for rusforebygging har et faglig ansvar for tjenester og tiltak rettet mot rusmisbrukere i alle aldersgrupper. Gjennom Uteteamet arbeides det forebyggende for å redusere misbruk av rusmidler, ungdomskriminalitet og vold. Senter for rusforebygging samarbeider med andre faginstanser, samt en rekke frivillige organisasjoner i Drammen. Arbeidet bygger på en helhetlig modell hvor følgende fagområder er representert: forebygging og tidlig intervensjon; lokal rehabilitering og skadereduksjon; lokal behandling og oppfølging, samt institusjonsbehandling..

KAPITTEL 4

Avviklet tiltak

4.1 Innledning

Gjennom prosjektet DELTA i Drammen har Uteteamet fått muligheten til å tenke vidt og nytt. I slike prosesser der grenser skyves og drømmer får grobunn, oppstår det ofte utfordringer som noen ganger ikke lar seg overkomme. For medarbeiderne i prosjektet var DELTA Ung et slikt tiltak.

4.2 DELTA Ung

Bakgrunnen for utarbeidelsen av tiltaket var Uteteamets egne og andre lokale aktørers erfaringer vedrørende begrepet ære og dets posisjon i Drammen. DELTA Ung bygget på erfaringer

fra Sharaf Hjältar¹² i Stockholm og er et konsept som ønsker å endre holdninger til unge gutter i alderen 16-22 år og som har bakgrunn i patriarkalske kulturer.

3 målsettinger for tiltaket:

- På individnivå var målet å øke bevisstheten rundt egne holdninger, samt belyse muligheter/ressurser.
- Utvikle et verktøy for å forhindre marginalisering og gi gode utviklingsmuligheter.
- I et samfunnsperspektiv var målet å utvikle et forebyggende tiltak som motvirker æresrelatert vold og undertrykkelse i æren navn.

¹² Utviklet av Ahre Hamednaca ved Fryshuset i Stockholm. Se www.fryshuset.se for utfyllende info.

Tiltaket var tenkt organisert i gruppe/arbeid med foredrag og øvelser, fremføring og aktiviteter. Tema for samlingene var æresbegrepet, menneskerettigheter, demokrati og kommunikasjon. Tiltaket var planlagt å gå over 3 måneder med en 2 dagers samling hver uke (i alt 12 samlinger) og var planlagt som et tverrfaglig samarbeid med andre lokale aktører i Drammen. Etter å ha gjennomført den første gruppen med ca 10 ungdommer var det meningen å nyttegjøre oss deres nyervervede kunnskap opp mot en ny gruppe ungdommer. På denne måten kunne det utvikle seg en spiraleffekt der alle kunne dra nytte av hverandre. Denne tankegangen er beskrevet som Empowerment og Ung-til-ung metodikk.

Våre erfaringer:

- Medarbeiderne i prosjektet klart ikke å etablere et produktivt/fruktbart samarbeid med de ansvarlige ved Sharaf Hjältar i Stockholm.
- Mangel på skriftlig bakgrunnsinformasjon og dokumentasjon fra Sharaf Hjältar sine erfaringer vanskeliggjorde progresjonen og gjennomføringen av tiltaket.
- Etterhvert som vårt arbeid utviklet seg, ble vi mer og mer klar over omfanget av Sharaf Hjältar og hva/hvilken kompetanse som krevdes for en gjennomføring.
- På bakgrunn av de tidligere nevnte erfaringer

ble vi gradvis klar over at våre vurderinger vedrørende Sharaf Hjältar og at vårt ambisjonsnivå ikke var sammenfallende hverken med tidsperspektiv eller kompetanse i prosjektgruppa.

Konklusjon

DELTA i Drammen fant konseptet Sharaf Hjältar veldig spennende og opprettet derfor kontakt med de som hadde utviklet metoden i Stockholm. Senere reiste vi på besøk, samt inviterte Sharaf Hjältar til en metodekonferanse i Drammen nov. 2008. Tilbakemeldingene fra deltakerne var positive og prosjektet arbeidet videre for å starte opp Sharaf Hjältar eller en tilsvarende gruppe i Drammen. Men etter ca. 3 mnd. arbeid, bestemte vi oss for å ikke starte opp, da vi skjønnte at prosjektets ressurser ikke kunne dekke omfanget av et slikt konsept.

Etter en helhetsvurdering av vårt arbeid kom vi frem til at Sharaf Hjältar er et spennende konsept som vi mener kunne ha passet Drammen godt. På den andre siden ser vi store utfordringer ved en utarbeidelse og igangsettelse av konseptet.

KAPITTEL 5

Modell for tidlig intervensjon

5.1 Innledning

Tidlig intervensjon på rusfeltet er et prioritert satsningsområde i regjeringens opptrappingsplan for rusfeltet (St.prp.nr.1 (2007-2008)). Den strekker seg over flere direktorater¹³ og favner på denne måten flere forskjellige yrkesgrupper. Sosial- og helsedirektoratet har med sine rapporter fra 2007 (IS-1455 og Tidlig intervensjon på rusfeltet) lagt grunnlaget for veilederen IS-1742 Fra bekymring til handling. Den tar sikte på å gi råd og fremgangsmåter til ansatte og ledere som er i posisjon til å identifisere og håndtere et problem så tidlig som mulig.

For utekontakter som har sitt hovedfokus på selektiv forebygging er denne satsningen et av

flere perspektiv å ta innover seg. Målet for DELTA i Drammen har ikke vært å følge innspillene fra rapportene og veilederen blindt. Men heller ta med seg de gode ideene i vår egen utforming av en modell mer tilrettelagt for Uteteamet og andre utekontakter.

Alle de overnevnte rapportene har fortløpende utkommet mens DELTA prosjektet har eksistert. Parallelt med dette ble det stilt en del spørsmål vedrørende Uteteamets videre utvikling fra å være en veletablert og velfungerende oppsøkende virksomhet, til å ha tydeligere struktur og god faglig forankring. Medarbeiderne i prosjektet har med dette som utgangspunkt kombinert statlige føringer med lokale forhold og har utarbeidet en modell som oppsummerer og visualiserer det oppsøkende ungdomsarbeidet i Drammen.

¹³ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Politidirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet

Nedenfor vil vi først gi en nærmere beskrivelse av enkeltdelene (med delmål) i den forebyggende arbeidsmodellen, for så tilslutt å belyse hvordan modellen brukes i praksis gjennom en case.

5.2 Beskrivelse av forebyggende arbeidsmodell

Modellen er delt inn i tre deler som sammen utgjør en helhet i det oppsøkende sosiale ungdomsarbeidet. Den første delen tar for seg virksomhetens fire innsatsområder, som er ungdommens hjelpebehov, Uteteamets arbeidsmål og arbeidsmetoder,

samt virksomhetens dokumentasjon/registrerings-systemer. Den andre delen tar utgangspunkt i et tredelt forebyggingsbegrep (beskrevet tidligere i rapporten, universell, selektiv og indikativ) og setter det i lys av de overnevnte innsatsområdene. Mens de to første delene har som oppgave å synliggjøre våre arbeidsoppgaver, har den faglige vurderingen (tredje delen) en utelukkende praktisk funksjon. Den har til hensikt å legge til rette for fagdiskusjoner og erfaringsutvekslinger med utgangspunkt i målgruppa. Diskusjonen skal inneholde metodiske tilnærminger, avklare roller og ansvar, utveksle ny informasjon, samt sette ukentlige målsettinger for det videre arbeidet. Til sammen blir dette en forebyggende modell som definerer faglig praksis (med utgangspunkt i målgruppas hjelpebehov) og et verktøy for samhandling mellom ulike aktører både i et lokalt og nasjonalt perspektiv.

Faglig vurdering		UNIVERSELL	SELEKTIV	INDIKATIV
		Hele befolkningen	Risikoutsatt ungdom	Utviklet problemadferd
INNSATSONOMRÅDE	Hjelpebehov	Generelle behov	Definerte behov	Vitale behov
	Arbeidsmål	Informasjon Identifikasjon	Kartlegging Oppfølging	Formidling
	Arbeidsmetode	Generell oppsøkende	Måltrettet oppsøkende	Måltrettet oppsøkende
	Dokumentasjon/ Registreringer	Feltrapport Statistikk Internt arbeidsnotat	Internt arbeidsnotat Samtykkeskjema Journalføring	Journalføring Bekyringsmelding

Figur 1 Forebyggende arbeidsmodell for oppsøkende virksomhet.

Innsatsområdene

Bakgrunnen for en spesifisering av konkrete innsatsområder var behovet for å tydeliggjøre oppsøkeres hovedoppgaver (NOU 1980:37 og Erdal 2006). I tillegg til dette ønsket vi å styrke Uteteamets arbeidsrutiner for å sikre kvaliteten på det oppsøkende ungdomsarbeidet

Innsatsområde hjelpebehov

Delmålene for dette innsatsområdet er å gjøre oss tilgjengelige overfor målgruppa og deres ulike behov, samt tilby en tilnærmet likebehandling ved Uteteamet.

I modellen skilles det mellom tre hovedkategorier av ungdoms hjelpebehov som går fra generelle (enkel praktisk hjelp og veiledning), via definerte (drop out, lett rusmisbruk, osv.), til vitale (seksuelle overgrep, rusmisbruk, vold, osv.). Grensegangene her kan være lite synlige, da det er mange faktorer som spiller inn i den enkeltes livssituasjon. Ungdoms hjelpebehov, store som små, kommer og går. Dvs. at en gutt med behov for informasjon omkring seksualitet ved en anledning (generelle behov), trenger/ønsker noen å drøfte familieproblemer vedrørende akkulturasjonsstress eller tvangsgifte ved en annen (definerte/vitale behov). Utekontaktens oppgave er å imøtekomme de ulike problemstillingene og differensiere mellom behovene, for så å iverksette de riktige responsene. På denne måten kan målgruppa få hjelp med å komme frem til gode løsninger.

Noen ganger stemmer ikke en ungdoms oppfatning av eget hjelpebehov overens med verken utekontaktens, andre eksterne aktørers (Barnevernet, sosialkonsulenter på skolen, og lignende), eller foresattes oppfatning. Når det ikke eksisterer noe sammenfall i opplevelsen av hjelpebehovet kan det i mange sammenhenger forklares med ulike virkelighetsoppfatninger. Dette vil i mange tilfeller være med på å danne et grunnlag for en klar målsetning.

Innsatsområde arbeidsmål

Delmålene for dette innsatsområdet er å sikre målrettet arbeid ved tydeliggjøring av arbeidsoppgaver.

I grove trekk er det tre hovedmåter å etablere kontakt med målgruppa på. En ungdom kan selv henvende seg til oss, Uteteamet kan ta kontakt, eller en ekstern part kan sette oss i relasjon til en ungdom. Alle tre måtene brukes regelmessig av Uteteamet og de danner på hver sin måte et grunnlag for det videre arbeidet. Noen relasjoner bygges over lang tid, mens andre etableres fort. Det som er felles for dem alle er en toveis informasjonsflyt, som danner et grunnlag for identifikasjon og videre samtaler. På bakgrunn av disse samtalen, våre egne observasjoner under felting og dialog med eksterne samarbeidspartnere, vil det bli utarbeidet klare arbeidsmål for den enkelte ungdom eller miljø.

Hvis relasjonen på et senere tidspunkt avdekker et definert eller vitalt hjelpebehov, endres våre

arbeidsmål. Fra kartlegging og oppfølging ved risikoutsatt ungdom, til formidling av ungdom til riktig hjelpeinstans ved utviklet problemadferd. Allerede fra starten av i relasjonsbyggingen kan det være greit å bringe med seg noen verktøy som hjelper oss i våre arbeidsmål. Slike kan være sjekklister som gir oss innspill på hva vi kan fokusere våre samtaler rundt. Eller det kan være en oversikt over risiko- og beskyttelsesfaktorer, som danner bakteppe for våre spørsmål underveis i relasjonsbyggingen.

Innsatsområde arbeidsmetode

Delmålene for innsatsområdet arbeidsmetode, er å sikre ivaretagelse av målgruppas ulike behov, samt bidra til å utvikle/ivareta de "profesjonelle personligheters egenskaper".

Gjennom innsatsområdet arbeidsmetode, blir målgruppas behov satt i fokus. Det igangsettes prosesser der de selv aktivt skal medvirke og ta beslutninger i forhold som angår dem (brukermedvirkning). Vår hovedoppgave blir i denne sammenhengen å ha god oversikt over arbeidsverktøy og nyttegjøre oss dem på riktig måte. En del av disse er "typiske", mens andre er spesielt tilrettelagt den lokale utekontakten. Selv om det er store forskjeller i bruken av arbeidsverktøy blant utkontakter i Norge, kan vi skille dem etter graden av målrettethet. Dvs. der behovet er definert eller vitalt i vår modell, vil oppsøkingen bli mer og mer målrettet.

I Uteteamet besitter vi et godt utvalg arbeids-

verktøy som kan tas i bruk, enten opp mot hele befolkningen, mot risikoutsatt ungdom, eller mot de som allerede har utviklet en problem-adferd. Typiske eksempler på universell forebygging og generell oppsøking er 8. klasse runder, DELTA Arena grupper, oppsøking på www, og deltakelse på foreldremøter. Regelmessig oppfølging, DELTA Aktivt og Gatemegling vil være verktøy innen selektiv og indikativ forebygging. Felles for disse verktøyene er en mer målrettet oppsøking. Hvilke verktøy som er de riktige å benytte, vil alltid være en helhetsvurdering på bakgrunn av lokale forhold og medarbeidernes kompetanse og iboende egenskaper, eller profesjonelle personligheters egenskaper, som vi liker å kalle det.

Innsatsområde dokumentasjon og registreringer

Delmålene er å utarbeide retningslinjer med henblikk på statlige dokumentasjons- og registreringskrav, samt utarbeide en lettfattelig og god oversikt over de faglig vurderte ungdommene.

Innsatsområdet dokumentasjon og registreringer er regelmessig et tema for diskusjon blant veldig mange utekontakter og det er stor variasjon i praksis. Uteteamet i Drammen er av den oppfatning at dette innsatsområdet er en nødvendighet og kan sees på som et verktøy for å kvalitetssikre virksomhetens arbeid. Det vil også være med på å synliggjøre det oppsøkende feltet opp mot politikere og oppdragsholdere. På bakgrunn av en slik holdning er ikke spørsmålet for Uteteamet om vi skal dokumentere, men heller hvordan vi

best kan gjøre det. Dette bringer oss tilbake til det metodiske grunnsynet (hermenautikk/kvalitativ metode se pk. 1.3) som utekontakter bygger på og de tradisjonelle ønskene om statistikk (kvantitativ metode).

Gjennom arbeidet med den forebyggende modellen har det blitt utarbeidet nye maler på de viktigste dokumentene. I tillegg er de satt i relasjon til hverandre for å unngå "dokumentasjonshull"¹⁴. På bakgrunn av det tredelte forebyggingsbegrepet blir de forskjellige dokumentene avpasset forskjellig nivå og legger på denne måte føringer for hva som skal dokumenteres og registreres til enhver tid. Det vil i prinsippet si at alle ungdommer som vi vurderer til å være risikoutsatte eller har utviklet en problemadferd, skal registreres enten gjennom et internt arbeidsdokument eller i en journal (hvis samtykke er innhentet).

Alle malene er lagret lett tilgjengelig i et lukket datasystem. Det er blitt utarbeidet retningslinjer (jf. Datatilsynets forskrifter) for hva malene skal innholde og hvordan de skal brukes. I tillegg nyttegjøres dataverktøyet til å visualisere modellen og gir oss en god oversikt over de ungdommene vi arbeider med gjennom sine fargekoder.

Faglig vurdering

Hovedmålet med den faglige vurderingen er å gjøre oss mer målrettet på bakgrunn av ukentlige korrigeringer av målsettinger.

Delmålene for den faglige vurderingen er å legge til rette for fagdiskusjoner i plenum, samt styrke den faglige vurderingen av den enkelte ungdom og miljø.

I oppsøkende virksomheter er det mange som har ulike former for turnusordninger. Det vil for mange mellomstore og små utekontakter si, liten felles tid. Når dette er tilfellet mener vi det er viktig å ha gode systemer og effektive møteplasser der utveksling av meninger og informasjon kan skje. For Uteteamet er ungdomsmøte¹⁵ blitt en slik møteplass.

Ungdomsmøte gjennomføres ukentlig og har en fastsatt agenda. Her blir ukentlige målsettinger bestemt og informasjon fra Tverrfaglig gruppe (TFG) overlevert. Alle blir oppdaterte på aktive ungdommer og vi vurderer bekymringen vår eller om ungdommens behov har endret seg siden sist. På bakgrunn av dette diskuterer vi oss frem til en ny målsetting og fremgangsmåte. For nye ungdommer holdes det først en orientering før vi diskuterer mål og fremgangsmåte. Roller og ansvar blir også fordelt.

¹⁴ Når informasjon ikke blir nedtegnet fordi malene for dokumentasjon ikke støtter hverandre.

¹⁵ Et møteforum der Uteteamets medarbeidere diskuterer enkeltungdommer og miljø i Drammen.

”

*Det er ikke et spørsmål
for Uteteamet om vi skal
dokumentere, men hvordan
vi best kan gjøre det.*

Det som er viktig i denne sammenhengen er at alle medarbeiderne har mulighet til å komme med innspill på bakgrunn av egen lokalkunnskap, ulike former for kompetanse (sosialfaglig, flerkulturell forståelse, rus, psykisk helse, osv.), felterfaring, etterspørsel etter nye risiko- og beskyttelsesfaktorer, osv. Grunntanken er at summen av oss alle gir det beste resultatet og det som bringer oss fra magesfølelse til gode faglig argumenter.

Etter endt gjennomgang av hver sak blir ungdommene vurdert i forhold til modellen. I Uteteamet sitt forebyggende arbeid, ligger hovedfokuset på selektiv forebygging, men siden grensegangene er flytende vil det være naturlig å tenke forebygging i sin helhet. Gjennom den faglige vurderingen avklares det hvordan vi tenker rundt de ulike ungdommene og hvem vi skal prioritere i det daglige arbeidet. Er dette en risikoutsatt ungdom med definerte behov, eller er det en med generelle/vitale behov? Svaret på dette legger føringer for våre arbeidsmål, arbeidsmetoder og måten vi dokumenterer/registrerer på.

5.3 Case som belyser modellen gjennom et ungdomsforløp

Casen nedenfor har til hensikt å belyse et typisk forløp i en sak for Uteteamet. Den tar utgangspunkt i felting i sentrum av Drammen, der mange av våre kontakter blir etablert. Noen ungdommer tar initiativ selv, mens andre bruker lang tid på å bygge den nødvendige tilliten de trenger. "Stina" er ei jente som selv ønsker hjelp, men hennes første "bestilling" ble bare starten på en lengre kontakt, der hjelpebehovene endret seg underveis.

"Stina" 16 år

Stina er ei jente som Uteteamet har begynt å etablere kontakt med i sentrum den siste tiden. Som oftest når vi møtes går praten i løst og fast, men sist lurte hun på om vi kunne hjelpe henne med å finne litt informasjon rundt hesteridning. Hun kom til Uteteamet dagen etter og ble sittende å småprate, mens hun fant det hun trengte.

Vurdering der og da:

Stina er ei jente som trenger enkel praktisk hjelp og hun blir ført inn i statistikken over ungdom vi har snakket med den dagen. En typisk ungdom med generelle behov.

Uteteamet møter en nedtrykt Stina i sentrum en uke senere. Det viser seg at hun og kjæresten har kranglet. Felterne blir stående å prate med henne i cirka 30 min. før hun må stikke. Det Stina forteller gjør felterne noe bekymret og "møte i sentrum" blir tatt opp på førstkommande ungdomsmøte, under punktet ny ungdom. Her blir all informasjon overlevert de andre i Uteteamet.

Stina har en rusmisbrukende far som hun er svært bekymret for. De bor ikke sammen, men hun observerer han i sentrum innimellom. Det plager henne. Hun forteller også om flere korte avbrutte kjæresteforhold til navngitte personer Uteteamet har noe kjennskap til (lett rusmiljø). I tillegg har hun begynt å droppe ut av enkelte timer på skolen.

Faglig vurdering:

Stinas hjelpebehov har nå endret seg og hun blir nå vurdert til å være ei jente som vi ønsker å komme i nærmere kontakt med. Uteteamet bestemmer seg for å ta opp tråden rundt krangelen med kjæreste. Målet blir å finne ut om noen i familien kan støtte henne i forhold til far og samtidig skaffe oss en oversikt over hva som gjør at hun dropper ut av skolen. Hvis noen ser henne under felting er målet å ta kontakt og spørre om det er greit om vi kan ringe henne, hvis det ikke passer å prate der og da. Få kontaktinformasjon. Hoved- og delansvaret blir deretter avklart på bakgrunn av opparbeidet relasjon og arbeidsmengde.

I forhold til modellen blir Stinas hjelpebehov vurdert til å grense opp mot definerte, men vi mangler

informasjon som trykker oss i denne avgjørelsen. Enn så lenge blir det opprettet et tidsbegrenset internt arbeidsdokument.

Under neste ungdomsmøte blir det bekreftet at ingen har sett Stina siden sist. Vi har fremdeles ingen kontaktinformasjon og vi bestemmer oss for å være mer målrettet i vår oppsøking.

Derfor velger vi å felte på ungdomskolen hun går på og treffer henne sammen med skolens sosialarbeider i skolegården. Vi blir stående å prate og før det ringer inn ordner vi en avtale på "basen" samme kveld. Når hun kommer prater Stina om uenigheten mellom henne og en lærer på skolen, men mest rundt temaet seksualitet. Uteteamet får inntrykk av at skolens sosialarbeider jobber godt med saken og vårt fokus retter seg mot familien. Da forteller hun ganske raskt at hun ble utsatt for et seksuelt overgrep av stebor for to år siden. Resten av samtalen som varer godt over en time dreier seg rundt dette. Før Stina drar fra "basen" blir samtykke-skjema for journalføring underskrevet og ny avtalte ordnet. Hennes "hjemmelekse" er å finne ut hvem fastlegen hennes er, mens Uteteamet skal undersøke litt nærmere ulike hjelpeinstanser i kommunen.

Tre dager senere møter ikke Stina til avtale og ved neste ungdomsmøte blir Stina diskutert.

Faglig vurdering:

På bakgrunn av de siste oppdateringer blir Uteteamet raskt enige om at Stina nå er å anse som en jente med vitale behov der hovedmålet er Barne-

og ungdomspsykiatrisk avdeling (BUPA). Dette er noe hun var positiv til på siste møte. I mellomtiden har Uteteamet ordnet en åpen avtale med Buskerudregionens incestsenter (BRIS) i ventetiden, hvis Stina vil. Uteteamet blir også enige om å ringe henne for å høre hvordan det går. Hvis ingen tar telefonen skal vi legge igjen en beskjed og sende en melding litt senere hvis vi ikke hører noe.

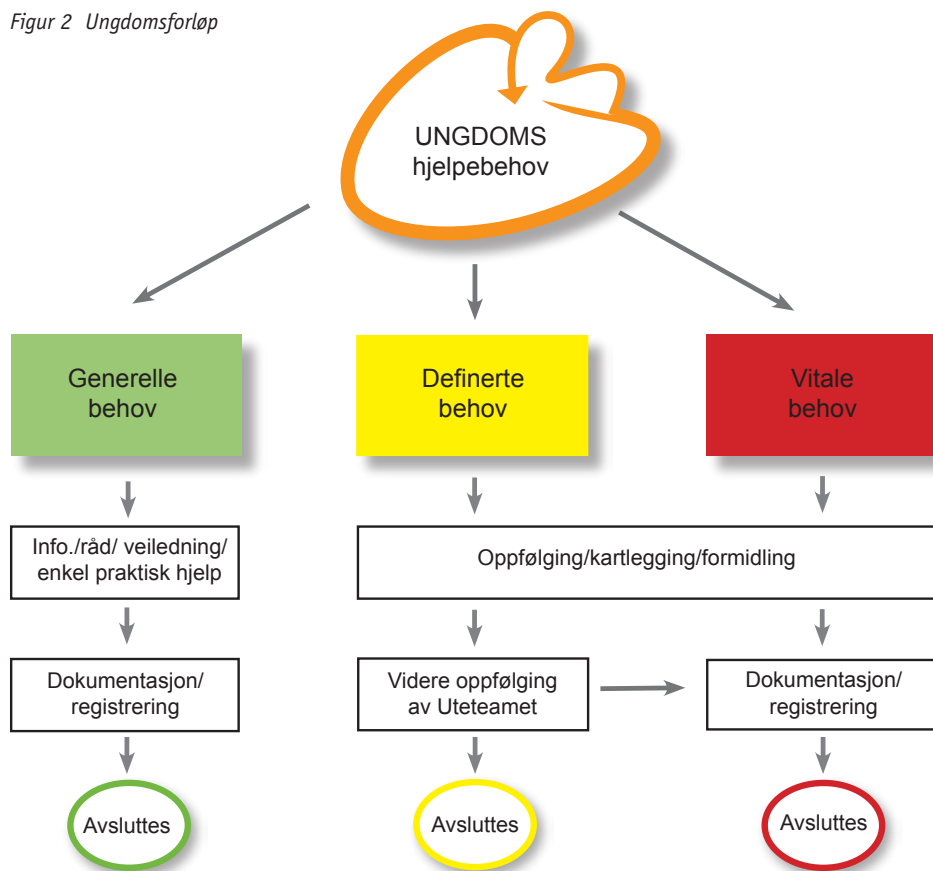
Dagen etter går Uteteamet og Stina sammen til BRIS (med samtykkeskjema for samarbeid under tegnet). Før vi skiller lag ble vi enige om at Uteteamet skal ringe henne innen et par dager. Da vi tok kontakt forteller hun at det første møte hadde gått kjempebra og at hun har en ny avtale om fem dager. Uteteamet og Stina avtaler et møte etter dette.

De neste møtene med Stina går bra og hun forteller helt generelt om møtene på BRIS og om hva de hjelper henne med (målet er BUPA). I tillegg fikser hun dette med pappa mye bedre, og det er slutt med kjæresten. Det Uteteamet prater mest med henne om for tiden er hennes fritidsaktiviteter og valg av skole til neste år.

Faglig vurdering:

Ved neste ungdomsmøte blir Uteteamet enige om at Stina blir ivaretatt med tanke på overgrepssaken og at vår rolle overfor henne bør endres. For øyeblikket vurderer Uteteamet Stina til å være en ungdom som grenser fra definerte til å ha generelle behov, og foreslår overfor henne at hun selv tar kontakt med oss når hun føler for det. Ikke minst fordi det er flere aktører (skolens sosialarbeider,

Figur 2 Ungdomsforløp

trinnleder på skolen, BRIS og Uteteamet) på banen for øyeblikket.

Fem uker senere forteller Stina at etter noen gruppesamtaler på BRIS har hun snakket mer om de seksuelle overgrepene hjemme til mor.

Sammen har de anmeldt forholdet, vært til avhør på Barnehuset i Oslo og de har henvist henne til BUPA. I tillegg har overgriper fått besøksforbud.

Figuren ovenfor visualiserer ulike forløp.

5.4 Avslutning

I dette prosjektet ble det fra starten av ønske om fornyelse og utvikling av følgende satsningsområder: nye oppsøkende arbeidsmetoder, samarbeid med lokale aktører, engasjere frivillige, videreutvikle egen database og heve Uteteamet kompetanse på flerkulturell forståelse. Med dette utgangspunktet ble det utarbeidet en problemstilling som satte dagsorden for vår søken etter en forebyggende arbeidsmodell (prosjektets effekt mål).

”Hvilke balanse ganger mellom forventet og opplevd liv er det minoritets ungdom møter i hverdagen sin og hvordan kan vi som fagpersoner best mulig bidra til å løse utfordringene ungdommene står ovenfor?”

Denne problemstillingen har vært helt sentral i alle tiltakene og det er den som har gitt oss det mangfold av kunnskap som Uteteamet nå besitter. Prosjektet har kartlagt et stort spekter av forventninger som etnisk minoritets ungdom må finne en måte å balansere. Slike balanse ganger kan være alt fra hvordan de kler seg og hvem de omgås, til religiøse og familiære forpliktelser. For mange er ikke utfordringen større enn det er å vokse opp. For andre kan den skape stor personlig forvirring rundt egen identitet og verdivalg i livet. Hvorfor skal jeg gifte meg med noen fra familiens hjemland og hvorfor må jeg bli Advokat, Lege eller Ingeniør (ALI-fagene)?

Når det gjelder problemstillingens andre del, har prosjektet gjennom utarbeidelse og gjennomføring av tiltak, gitt Uteteamet nye verktøy og mye arbeidserfaring med Drammens etniske minoritetsbefolkningen. Det er et ønske at kunnskap om hvordan det er å vokse opp i Drammen og byens flerkulturelle perspektiv skal bli elementærkunnskap, på linje med Uteteamet kompetanse på rus og seksualitet. Prosjektet DELTA i Drammen har både opprettholdt kontakten med flere av Uteteamet samarbeidspartnere og etablert kontakt med nye. Dette gir grobunn for nye tanker og erfaringsutveksling som igjen er med på å styrke arbeidet opp mot målgruppa.

Effekt målet for dette prosjektet har vært å utvikle en forebyggende arbeidsmodell for ungdom i sviktsonen/risikoutsatt ungdom. Den bygger hovedsakelig på Uteteamet arbeid og de innspill og tanker medarbeiderne gjorde seg under prosjektperioden. Dette arbeidet har underveis resultert i mange spennende og vanskelige arbeidsprosesser og problemstillinger, både innad i prosjektgruppa og mellom Uteteamet og prosjektet. Det har også resultert i gode tiltak der diskusjoner og mestringsopplevelser har stått i sentrum for medarbeidere og for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn.

Litteraturliste

Aadnesen, Bente Nes og Hærem, Eva (2007). *Interkulturelt barnevernsarbeid*, Universitetsforlaget AS, Oslo.

Alsvik, Ola (2004): *Kulturmøter-lokalsamfunnet, lokalhistorien og møtet med fremmede*. Norsk lokalhistorisk institutt.

Barth, Fredrik (1994): *Manifestasjon og prosess*. Det blå bibliotek. Oslo: Universitetsforlaget.

Berry, J et al. (2006): *Immigrant youth in cultural transition: acculturation, identity, and adaption across national contexts*. Mahwah, N.J.: Erlbaum.

Berg, Eling og Audestad, Ragnhild (2006): *Rusmiddelbehandling og skam – rusmiddelbrukere med etnisk minoritetsbakgrunn og deres møte med behandlingssystemet*, Oslo kommune, Rusmiddelstatens kompetansesenter.

Berg, K. Insoo og Miller, D. Scott (1998): *Rusbehandling. En løsningsfokuset tilnærming*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Bergengen, Bjørnar og Larsen, Yvonne (2008): *Innvandringsdoms bruk av rusmidler. En kunnskapsoversikt*. Rusmiddelstatens kompetansesenter, Oslo kommune.

Binde, Ragna. (2005): *Hva fremmer, hva hemmer tverrfaglig samarbeid?* Tapir Akademiske Forlag. Trondheim.

Blindheim, Martin (1993b): *“Vi trenger mer kunnskap!”* Stoffmisbruk 2/93:15

Bourdieu, Pierre (1995): *Distinksjonen*, Pax Forlag A/S, Oslo.

Bourdieu, Pierre (1996): *Symbolsk makt*, Pax Forlag, Norge.

Brenna, Loveleen Rihel (2004): *Sangam!* Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

Brodtkorp, E., Norvoll, R. og Rugkåsa, M. (red) (2001): *Mellom mennesker og samfunn*, Gyldendal Norske forlag AS, Oslo.

Carlsson, Y. (1991): *“Nærmiljøarbeid i en drabantby. – En analytisk beskrivelse av et forsøk på å løse noen av velferdsstatens store utfordringer. Fra drabantbyen Fjell i Drammen”*. Oslo: NIBR – rapport 1991:127.

Collins, Randall (1988): *Theoretical sociology*, copyright by Harcourt Brace & Company, USA.

Dahl, Øyvind (2004): *Møter mellom mennesker – Interkulturell kommunikasjon*. Gyldendal Norske Forlag AS, Oslo.

Erdal, Børge (red.) (2006): *Ute|inne – oppsøkende sosialt arbeid med ungdom*. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.

- Eriksen, Thomas Hylland og Sørheim, Torunn Arntsen (2006): *Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Gyldendal Akademisk, Oslo.
- Fjell Barneskole 1: Informasjon via mail fra Bjørg-Margrethe Lyngås 24.09.09.
- Fosse, E. (2000): *Implementering av helsefremmende og forebyggende arbeid*. Hemil-rapport nr.73 (2000) UiB.
- Friberg, J. H. (2005): *Ungdom fritid og deltakelse i det flerkulturelle Oslo*. Fafo-notat 2005:16
- Glavin, Kari og Erdal, Bodil. (2007): *Tverrfaglig samarbeid i praksis – til beste for barn og unge i Kommune-Norge*. Kommuneforlaget AS, Oslo.
- Giddens, Anthony (1997): *Modernitetens konsekvenser*, Pax forlag, Oslo.
- Goode, Eric (2005): *Deviant behavior*, New Jersey: Upper Saddle River.
- Hanhörster, H. (2001): *“Whose neighborhood is it? – ethnic diversity in urban spaces in Germany”*. Geo-Journal 51:329-338.
- Hansen, W. B. (1998): *Prevention Programs: What Are the Critical Factors That Spell Success?* National Conference on Drug Abuse Prevention Research.
- Holloway, L. & Hubbard, P. (2001): *People and place, the extraordinary geographies of everyday life*. Pearson education limited, Harlow.
- Holm-Hansen, J., Haaland, T. og Myrvold, T. (2007): *“Flerkulturelt barnevern – en kunnskapsoversikt”*. NIBR. rapport 2007:10.
- Jacobsen, K. (2001): *Verdens religioner i Norge*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Klyve, Arne (2006): *Familiearbeid*. Børge Erdal (red.) Ute-Inne. Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Klyve, Arne (2006): *Marginalisering og forebygging*. Børge Erdal (red.) Ute-Inne. Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lauvås, K. & P, Lauvås (2004): *Tverrfaglig samarbeidsperspektiv og strategi*. Oslo: Tano.
- Larsen, E. (1994): *Flerfaglig, tverrfaglig og fellesfaglig samarbeid i og med barnevernet*. Norges Barnevern 1: 4-9.
- Lunestad, Jorun (2002): *Uteteamet i Drammen. En evaluering av Uteteamet i Drammen kommune fra oppstart i januar 2000*. Diakonhjemmets høgskole, forskningsavdelingen.
- Madanipour, A., Cars, G. & Allen, J. (eds.): *“Social Exclusion in European cities”*, The stationary office/regional studies Assosiation, Jessica Kingsley Ltd, London.
- Midtsundstad, Anders (2006): *Empowerment*. Embla nr.3 2006.

- Mikkelsen, S. (1999): *Hva er primærforebygging?* www.forebygging.no
- Nordahl m.fl. (2005): *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Røed, Ingvild (2004): *"Nærmiljøarbeid på Fjell"*, hovedfagsoppgave ved Universitetet i Bergen.
- Salimi, K. (1996): *Mangfold og likeverd*, Cappelen Forlag, Otta.
- Schancke, A. Vegard (2005): *Forebyggende og helsefremmende arbeid, fra forskning til praksis*. (3. utgave). Kompetansesenteret ved Nordlandsklinikken. Kristoffersen Trykkeri AS, Narvik.
- Schelling, Thomas C (1971): *Dynamics models of segregation*. Journal of mathematical Sociology, vol.1, s143-186. Birkenhead England.
- Schultz, Jon-Håkon (2006): *Innvandrerungdoms bruk av alkohol og narkotika. En empirisk studie med bruk av kasuistisk metode og kvalitative forskningsintervjuer*. Det utdanningsvitenskapelige fakultet, UiO. Oslo 2006.
- Schultz, Jon-Håkon (2007): *Ungdom og rus. Innvandrerungdom møter norske rusvaner*. Universitetsforlaget. Oslo 2007.
- Soldal, K. A. (1997): *Støttekontakter er svaret – men hva er spørsmålet?* Hovedfagsoppgave. Universitetet i Bergen.
- Sælleg, J. (1996): *Hus for folk flest – sosial boligbygging i Drammen*, Drammen og omegn Boligbyggerlag, Drammen.
- Timms, Noel. & Timms, Rita. (1982): *Dictionary of social welfare*. Routledge & Kegan Paul. London.
- Utne Berg, Else Kristin (2006): *Dokumentasjon*. Børge Erdal (red.) Ute-Inne. Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Vollebæk, R, Line (2010): *Oppsøkende sosialt arbeid i et internasjonalt gatemiljø. Arbeid med unge asylsøkere, irregulære migranter og mulige ofre for menneskehandel*. Kompetansesenter rus – Oslo.
- Westhagen. et. al. (2002): *Prosjektarbeid. Utviklings- og endringskompetanse*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Wollebæk, D. og Selle, P. (2000): *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Wessel, Terje (1997): *Boligsegregasjon. En drøfting av underliggende prosesser*. Prosjektrapport (Norges byggforskningsinstitutt). Oslo: Norges byggforskningsinstitutt.
- RAPPORTER:**
- Arbeids- og sosialdepartementet: *"Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006- 2008"*.
- Drammen Kommuneplan 2003-2014/ 2007-2014.
- Drammen Kommunalplan 2007-2018 (2007): *Strategisk Samfunnsdel: Frivillighets rolle*. Drammen, Bystyret.
- Drammen kommune, årsmelding 2007.

IMDi-rapport 5H-2007: *"Fakta om innvandrerbefolkningen i Drammen"*

IS-1455 Rapport 2007: *"Tidlig intervensjon på rusområdet". Sentrale perspektiver – aktuelle målgrupper og arenaer.* Sosial- og helsedirektoratet.

IS-1742 Rapport 2010: *Fra bekymring til handling – En veileder om tidlig intervensjon på rusområdet.* Helsedirektoratet.

NOU 1980: 37 *Oppsøkende barne- og ungdomsarbeid.*

NOU 1998: 18. *Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene.* Oslo, Statens forvaltningstjeneste.

Ottawa-charteret: WHO 1986 i Helsedirektoratet, 1987.

Plan- og økonomiseksjonen v/Drammen kommune. 30.10.08

"Prosjektplan", Uteteamet (1999). Sosialavdelingen i Drammen kommune.

Ruspolitisk Plan 2005-2008, Drammen Kommune

"Rundskriv 18 – 1/2006", Sosial- og helsedirektoratet.

St. meld. 37. 1992-93. *Utfordringer I helsefremmende og forebyggende arbeid.*

St.meld. nr.39 (2006-2007): *Frivillighet for alle.* Oslo, Kultur- og Kirkedepartement.

St.prp.nr1 (2007-2008): Det kongelige kunnskapsdepartement.

INTERNETTSIDER:

<http://no.wikipedia.org/wiki/Frustrasjon> lesedato: 26.06.09

<http://www.norgeslexi.com/paxlex/alfabetet/f/f18.html> lesedato:26.06.09

<http://dt.no/article/20080316/NYHET/549953204> lesedato 28.08.09

<http://www.ssb.no/innvandring> lesedato: 13.11.09

www.fritidmedbistand.no.

<http://www.frivillighetnorge.no>

www.fryshuset.se

”

Til sammen blir dette en forebyggende modell som definerer faglig praksis og et verktøy for samhandling mellom ulike aktører både i et lokalt og nasjonalt perspektiv.

Kort om SFR

Senter for rusforebygging (SFR) er en virksomhet som er organisert under Helse- og sosialdirektøren i Drammen kommune og arbeider etter Lov om sosiale tjenester, Lov om barnevernstjenester og Lov om helsetjenester. Virksomheten består av hovedområdene:

- Hjelpetiltak/lokale rehabiliteringstiltak
- Oppfølging under, i og etter institusjonsbehandling
- Legemiddelassistert rehabilitering
- Oppsøkende virksomhet
- Lavterskel overnattingstilbud
- Lavterskel helsetilbud
- Oppfølging i bolig

SFR sine hovedmål er å drive forebyggende arbeid, gi innbyggere med rusproblemer et tilbud fra kommunens hjelpeapparat, samt rehabilitere rusmisbrukere gjennom et behandlingstilbud og tett oppfølging. Disse hovedområdene er fordelt inn i tre avdelinger (Forebygging, Rehabilitering og Lavterskel) som på forskjellige måter tilbyr forebyggende og rusrelaterte tjenester til ungdom og voksne i Drammen.

Kontaktinformasjon

Senter for rusforebygging

Telefon: 32 04 67 00

Øvre Strandgate 12, 3018 Drammen

Uteteamet

Telefon: 32 04 55 55

E-post: uteteamet@drmk.no

Besøksadresse: Torgeir Vraas plass 13

Postadresse: Postboks 2237 Strømsø, 3003 Drammen

Spørsmål vedrørende prosjektet DELTA i Drammen stilles til Ronald Pedersen eller Harald Schønning-Lykke

Takk til

Det er flere som har bidratt i utviklingen og gjennomføringen av prosjektet DELTA i Drammen. Vi vil gjerne takke prosjektmedarbeiderne og ansatte i Uteteamet fra høsten 2006 til høsten 2010. I tillegg rettes det en stor takk til alle våre samarbeidspartnere som gjennom sine innspill og deltakelse har hjulpet til i utviklingen og gjennomføringen av tiltakene og den forebyggende arbeidsmodellen.

Foto: ISTOCKPHOTO

Senter for rusforebygging, Uteteamet